

Новы Час

АЛЕК ВОЛЧАК: ПРАВААБАРОНЦА
— НЕ ПРАФЕСІЯ, А ПРЫЗВАННЕ

Стар. 6

СУСВЕТНЫ ФІНАНСАВЫ КРЫЗІС:
КАТАЛІЗАТАР БЕЛАРУСКІХ РЭФОРМАЎ?

Стар. 4–5

СВЯТАРЫ, ЯКІЯ СПЯВАЮЦЬ

Слова «свята» звычайна выклікае ў свядомасці асацыяцыі з сумнымі царкоўнікамі, што чытаюць біблейскія тэксты або моляцца.

Час забыць пра старыя клішэ...

Стар. 13

СВЯТА ПЯТРА І ПАУЛАЎ

Надышоў час пазвальняць усіх беларускіх літаратаў за профнепрыдатнасць. Самая гучныя кнігі пачатку зімы выдалі палітыкі...

Стар. 15

ЧЫТАЙЦЕ
Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ

«МІХАІЛ БАБРОЎСКІ:
ВЯРТАННЕ
МІНУЎШЧЫНЫ»

Партрэт выбітнага беларускага навукоўца XIX стагоддзя, тэарэтыка беларускага адраджэння ў нарысе Яўгена Глінскага

► АД РЭДАКТАРА

АКТУАЛЬНЫЯ ПАРАЛЕЛІ

Аляксей КАРОЛЬ

Я стаяў у Доме Саюза цесляроў, што ў Філадэльфіі, перад сцягамі 12 «першапачатковых» калоній, якія і сталіся першымі Злучанымі Штатамі Амерыкі. Слухаў расповед валанцёра-экскурсавода пра падзеі таго далёкага часу, а думка мая дзіўным чынам праециравалася на Беларусь і спараджала нечаканыя асацыяцыі і паралелі. Pra гісторычныя выклікі і мажлівасці дзвюх краін — Амерыкі і Беларусі. Здзейсненых там — напрыканцы XVIII стагоддзя і ўсё яшчэ актуальных тут — напачатку XXI. Дэмакратыя ці манархія? Самастойная незалежная дзяржава ці калонія? Нацыя ці насельніцтва?

Мяне ўразілі не столькі сучучнасць агульных тэндэнцыяў, а супадзенні-разыходжанні ў канкрэтычныя, у дэталях падзеі, у паводзінах і ўчынках людзей.

5 верасня — 26 кастрычніка 1774 года адбыўся Першы кантынентальны кангрэс. У толькі што ўзведзеным прафесійнай карпарацыяй цесляроў будынку сабраліся дэлегаты ад 12 штатаў «для абмеркавання і вызначэння шырокіх і адпаведных дзеянняў» па шматлікіх скаргах супраць Вялікабрытаніі. Не дзеля канфрантацыі, а для «аднаўлення саюза і гармоніі... з усім імпэтом, пажаданым для большасці добрых людзей».

Першы Кангрэс, як першае выправаванне на здольнасць эліты

— яшчэ не нацыянальны, яшчэ не краіны, але ўжо ўсведамляючай сябе ў якасці прадстаўнікоў пэўнай супольнасці, — знайсці адекватны адказ на выклікі часу.

Можа, найбольш выбітная рыса працэсу кансалідацыі амерыканскай эліты — адкрылася і адсутнасць здрады ва ўзаемадачыненнях. Ніхто нікога не «здаў» і не «кінуў», нікога не ўдалося перакупіць, запалохаць, зламаць шантажам, а потым ужо з капітулянтаў, палахліўцаў і перабежчыкаў стварыць паслушныя квазіпарламент. Апазыцыйная каланіяльныя уладам эліта здолела аўяднанца, выпрашаваць і рэалізаваць цэласную канцепцыю «Злучаныя Штаты Амерыкі». Крок за крокам, аператыўна реагуючы на змены ў сітуацыі.

Ад удзелу ў Кангрэсе ўхілілася Джорджыя — яна крыху пазней ўсё ж далучыцца, але не настолькі позна, каб выпасці з агульнага працэсу і, галоўнае, каб гэтаму працэсу непапраўна пашкодзіць. І таму сцягоў у музее 12, а першых штатаў-заснавальнікаў у гісторыі ЗША — 13.

Бізнес-эліта — прафесійны Саюз цесляроў, а па сутнасці ўсіх будаўнікоў Пенсільваніі, не збяўся даць сваё памяшканне для напаўлегальнага Кангрэсу. Іх дом найлепшым чынам падыходзіў для сакрэтных сустэреч, хаваючы дэлегатаў ад наглядальнага вока кансерваторыі каланіяльнага ўрада Пенсільваніі. Але ж і ўрад той, сфармаваны з самых жа самых каланістаў, не мог парушыць святое і для іх права прыватнай уласнасці. Амаральны стандарт

— «было ваша стала наша» — для яго быў не тое што невядомы, але непрымальны. Непрымальны ён і для сучаснай Амерыкі.

Гармоніі з метраполіяй, аднак, не атрымалася. Тагачасны кароль Брытаніі Георг III на шматлікія скаргі каланістаў не рэагаваў, паліттэхналогіяй абязанак не валодаў. Эканамічны ціск на калоніі Новага Свету працягваўся. Каланістаў абразілі адносіны да іх як да людзей другога гатунку.

Эканамічны па вытоках канфлікт перайшоў у палітычны. Свабода і гонар (правы чалавека) — найвышэйшы. І менавіта на тым Кангрэсе прагучалі знакамітыя слова дэлегата Патрыка Генры: «Я не віргінец — я амерыканец». Так быў сформуляваны, поруч з прынцыпам Свабоды, другі фундаментальны прынцып, які

аб'яднаў перасяленцаў з усяго свету і на якім паўсталі і да гэтага часу грунтуюцца дзяржава — Злучаныя Штаты Амерыкі. А ў міжнародную практику быў уведзены прынцып нацыянальнай самадэнтыфікацыі — не па этнічнай, а па дзяржаўнай прыкмете.

Ці не найлепшы, хаця і з іншых гістарычных аbstавін, прынцып для сучаснай Беларусі. Скажам, у такай рэдакцыі: «Я рускі (паляк, габрэй...), але я — беларус!» А ў сукупнасці: «Мы — народ Беларусі, мы — дзяржава Беларусь, з даўнімі, з глыбіні тысяча годдзяў каранямі, і разам з тым мы — маладая нацыя, маладая краіна, незалежнасць і суверэнітэт якой яшчэ трэба сцвердзіць». І не ў канфрантацыі з усім сусветам, а на шляху ў Еўропу.

На тым жа Кангрэсе быў абазначаны і трэці прынцып — дэмакратыя. Аднак выніковы дакумент аказаўся кампромісным і размытым да непрыдатнасці на практицы. Спярэбіўся другі Кангрэс, на які дэлегаты ад штатаў ехалі з адным суроўым запаветам: не разыходзіцца і не вяртацца, пакуль не будзе дасягнута адзінства і прыняты адпаведны дакумент.

Сёння ён вядомы як знакамітая Дэкларацыя незалежнасці, што і дала адказ на трэцяе пытанне: «Манархія ці дэмакратычная рэспубліка?». На рукапісе Джэферсана адбіткам жорсткіх спрэчак — мноства правак. Але адназначны выбар на карысць рэспублікі.

Не архітэктары ЗША вынайшли ідэі свабоды, незалежнасці, дэмакратыі, падзелу ўладаў, а філософы Францыі. Але менавіта айцы-заснавальнікі ЗША на грунце і ў развіцці гэтых ідэй упершыню стварылі на практицы мадэль дзяржавы, якая аказалаася на дзіве ўстойлівай і разам з тым дынамічнай, чуллівой на выклікі да перамен.

Працяг на стар. 3 ▶

► АД РЭДАКТАРА

АКТУАЛЬНЫЯ ПАРАЛЕЛІ

◀ Працяг.
Пачатак на стар. 1.

Устойлівай настолькі, што ёй, ці не адзінай, не пагражае бесперапынны на працяту больш за дзвесце гадоў прыток эмігрантаў з усяго свету — людзей розных поглядаў і веравызнанняў, прагматыкаў і рамантыкаў, вальнадумцаў і кансерватараў. Які гіганцкі маштаб, думаў я стоячы перад помнікам уцекачам у Нью-Йорку: мільёнам людзеў гэта краіна не проста падаравала выратаванне, але і адкрыла ўсе магчымасці для самарэалізацыі, аж да презідэнта ўключчна. Прыйток, які не разбурае, а, наадварот, сілкуе жыццядзейнасць краіны, дзе кожны перасяленец амаль імгненна становіцца і адчувае сябе амерыканцам, не забываючыся аб сваёй этнічнай тоеснасці.

Ужо ў другім горадзе — Сан-Антоніа (штат Тэхас), які сваёй гісторыяй, архітэктурой і пэрважна іспанскай мовай на вуліцах дэмантруе іспанскі пачатак ЗША, у якім больш за палову жыхароў — выходцы з Мексікі, я пачуў жартаваў імянінні: «Бачыце, праз дзесяцігодзі адбылася мірная рэінкарнацыя горада і штата!». Але ўсе тэхасцы лічаць сябе амерыканцамі, а свой штат — неад'емнай часткай, апорай Амерыкі.

І як жа бракуе беларусам, асабліва з апошнім хвалі эмігрантаў, адчування менавіта гэтай тоеснасці са сваёй першай радзімай, падумалася мне ў музее Тадэвуша Касцюшкі, што ў Філадэльфіі. Як бракуе яе і беларусам у Беларусі. Но тым, што не адчуваеш сваім кроўным,

не даражыш. Адсюль і млявая рэакцыя беларускай эліты на лёсавызначальныя выклікі часу, на неабходнасць перамен.

Рэакцыя амерыканскай эліты (і шырэй — усёй амерыканскай супольнасці) з часам не толькі не аслабла, а, наадварот, абвастрылася. Яна ёсьць па сутнасці рэакцыяй на апераджэнне пагрозы. Калі не на дальніх подступах, то хаця б за крок ад непапранай бяды, ад катастроfy.

Я трапіў у ЗША літаральна на наступны дзень пасля прэзідэнцкіх выбараў і мог адчуць гісторычную сугучнасць гэтай здольнасці Амерыкі да перамен. Амерыкі Вашынгтона і Амерыкі Абамы. Айцы-заснавальнікі ЗША далі ў рукі грамадзян інструмент, які эфектуўна працуе да гэтага часу. І якога пазбаўлены мы — гэта выбары. Абама — адказ амерыканцаў на вострае адчуванне неабходнасці перамен.

У сваёй прамове на цырымоніі ўручэння прэміі імія Найта Міжнародным цэнтрам журналістыкі ў Вашынгтоне, з нагоды якой мне і пашчасціла трапіць у Амерыку, зорка CNN Хрысціан Аманпур прамовіла: «У мяне ўзіміла ўражанне, што я прысутнічаю на выбараў у краіне, якая ўпершыню ладзіць дэмакратычныя выбараў, настолькі вялікі быў энтузізм людзей!». Пра наспеласць перамен прамаўляў і другі вядучы цырымоніі — Джордж Стэфанопулас, былы прэс-сакратар прэзідэнта Клінтона, а сёняня вядоўца адной з самых папулярных тэлепраграм ABC. Прэзідэнт жа фонду Найта, выдавец упływowага выдання ў Маямі Альберта Ібарген, дастаў свой мабільníк і паказаў мне фота: «Гэта я ў чарзе на выбар-

чым участку. Паўтары гадзіны адстаяў».

Магчымасць упłyваць на ход падзеі і выбараў патрабуе інфармаванасці. Амерыка глядзіць па тэлевізоры палітычныя праграмы, чытае газеты, карыстаецца інтэрнэтам, слухае радыё. Яна ведае сваіх зорак журналістыкі, якія рэальна фармуюць грамадскую думку. Потым у размовах з шараговымі амерыканцамі на поўбытавым узроўні мне не аднойчы даводзілася чуць: «О, Аманпур! О Стэфанопулас!»

Быў і зваротны, як не дзіўна, станоўчы па психалагічным змесце на сітуацыю ў Беларусі водгук. «Мы адчулі, — казалі мне аме-

рыканскія журналісты, — якая дробязь нашы праблемы на фоне ваших, нашы журналісцкія цяжкасці ў паруцнанні з вашымі. Ваша мужнасць дадае нам аптымізму. Але ж мы і пераканаліся, як чесна знітавана ў сучасным свеце вырашэнне нашых і ваших праблем».

...Імпульсы асацыятыўнай памяці злучаюць у непарыўную лінію асноўныя моманты амерыканскай гісторыі: ні адзін з іх, хаця і не без драматычных перападаў (грамадзянская вайна, расавая дыскрымінацыя), амерыканская эліта не прайграла. А беларуская? Ёсьць адна бясспрэчная перамога, першасная, зыходная

— незалежная, суверэнная Беларусь. Астатнія ж пакуль — усе на пройгрыш. Беларуская эліта не здолела аб'яднацца (да гэтага часу) і выпрацаваць канцепцыю дыядэль перамен. Прайграла першыя прэзідэнцкія выбары. Замест свайго Вашынгтона... Мела парламент і не ўтрымала яго. Паддаецца шантажу. Схільная да ўнутраных інтрыг.

Небяспека зноўку страдаць знойдзеную на скрыжаваннях тысячагадовай гісторыі Беларусь, на жаль, з палітычнага небасхілу нікуды не знікла. Але разам зым над даляглядам замільгацела і новая магчымасць альтэрнатывы. Не прайграць бы зноў.

▼ ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

КРЫЗІС ЁСЦЬ!

Сяргей САЛАЎЕУ

Стандартныя заклінанні кіраўніка дзяржавы і ўрада Беларусі аб тым, што крыйзіс наш «сасуд» не закране, як кажуць, сканалі на карані. І падставы для гэта даў сам прэзідэнт.

Падчас рабочага візіту ў Беразіно (Мінская вобласць) 16 снежня Аляксандр Лукашэнка, калі казаў пра праблемы, звязаныя з сусветным фінансавым крыйзісам, запатрабаваў не дапусціць павелічэння беспрацоўя ў краіне. Прэзідэнт «са шкадаваннем канстатаўваў», што Беларусь не ўдасца застацца ўбаку ад крыйзу, наступствы якога адбіваюцца, у першую чаргу, на скарачэнні продажку тавараў, зазначае прэс-служба. Таму галоўная задача для рэспублікі — рэалізаваць вырабленую прадукцыю, у сувязі з чым неабходна максімальная выкарыстоўка усе магчымасці па збіраемасці наўкуткі тавараў, падкрэсліў кіраўнік дзяржавы.

Лукашэнка зазначаў, што 2009—2010 гады будуть няпростымі. «Нам трэба перажыць гэтыя гады. З гэтага крыйзу моцныя выйдзут яшчэ больш моцнымі, а слабыя прадпрыемствы мы падтрымаем, калі яны сапраўды хочуць працаўваць і зарабляць», — сказаў кіраўнік дзяржавы.

Але нешта гэтага не бачна па дзяржацца ўрада. Інакш бы яны не пакідалі людзей без працы.

Менавіта за права на працу на мінскія вуліцы выходзілі прадпрымальнікі. «Прадпрымальнікі сёняня выйшлі на марш, таму што жадаюць працаўваць спакойна», — заяўлюе лідар РГА «Перспектыва» Анатоль Шумчанка, звяртаючыся да ўдзельнікаў Маршу прадпрымальнікаў, якія сабраліся каля будынка прэзідэнта Нацыянальнай акадэміі наўкуткі ў Мінску.

Адзіна пытанне — ці пачуе прэзідэнт прадпрымальнікаў? Шалікі на прыпынках у Мінску ж знеслі, нягледзячы на то, што яны давалі і працу, і прыбытак гарадскім уладам у выглядзе падаткаў.

А tym часам Мінск працягвае гуляцца ў гульні з Еўропай. У другой палове студзеня ў Мінску пройдзець

консультацыі з БДІПЧ АБСЕ, што тычацца рэкамендацый гэтай міжнароднай структуры па змене беларускага выбарчага заканадаўства. Пра гэта паведаміла журналістам 17 снежня старшыня Цэнтрвыбаркама Лідзія Ярошына. Яна ўдзельнічае ў арганізаціі Выканкамам СНД пасяджэнні «круглага стала», на якім аблікаркоўваюцца пытанні павышэння эффектуўнасці дзейнасці місіі назіральнікаў ад СНД у краінах Садружнасці. Паводле слоў Л. Ярошынай, падчас консультацый будуть закрануты пытанні правядзення выбарчых кампаній, а таксама ўзаемадзеяння бакоў.

Прэзідэнт Беларусі раней даручыў дзяржаўным органам працаўваць ва ўзаемадзеянні з БДІПЧ АБСЕ рэкамендаціі гэтай арганізацыі аб паляпшэнні беларускага выбарчага заканадаўства. Як зазначыла Л. Ярошына, да гэтага працэсу акрамя Цэнтрвыбаркама будуть «актыўна падключаны» тэя структуры, якія працаюць з заканадаўствам. Паводле яе слоў, перш за ўсё гэта цэнтр заканаўчай дзейнасці, парламенцкія структуры. «Мы збіраемся накіраваць для вывучэння заключэнне АБСЕ ўсім

арганізацыям па выбараў на месцах, прынамсі, на абласным узроўні, каб потым аблеркаваць на «круглым стале» выбарчую кампанію як такую і рэкамендацыі АБСЕ. Прынамсі, дыялог пачненца», — сказала Ярошына.

Кіраўнік ЦВК не здолела адказаць на пытанне, якія з прапаноў АБСЕ могуць быць найбольш прымалымі для беларускага боку. «Мы атрымалі рускі тэкст канчатковага документа толькі днімі і пакуль яго асэнсоўваём», — сказала яна.

Асэнсанне можа цягнуцца даўга — ажно да таго моманта, пакуль не прыйдзе тэрмін часовага прыпынення акций у адносінах да беларускіх чыноўнікаў наконт іх навыезду ў краіны Еўрасаюза. Хаця, здаецца, спадарыня Ярошына мела шмат часу асэнсоўваць ўсё, што бы ёй ні казалі. Но казалі гэта не ў першы раз, а пасля кожнай выбарчай кампаніі.

А пакуль усе кажуць пра крыйзы і недахоп грошай, вельмі аптымістычна выглядае наш атамны праект. Вось яго крыйзіс не закрануў дакладна. Работы па будаўніцтве атамнай электрастанцыі могуць распачацца на будучы дзень пасля падпісання акта аб выбараў пляцоўкі. Пра гэта на прэс-канферэнцыі 17 снежня ў Мінску паведаміў інжынер дзяржстанавовы «Дырэктарыя будаўніцтва атамнай электрастанцыі» Уладзімір Петрушкевіч.

«Пасля таго, як будзе падпісаны акт выбару пляцоўкі, які, згодна з законамі аб атамнай энергіі, зачвярджае кіраўнік дзяржавы, работы распачненца практична адразу. Мы да іх ужо рыхтумеся дастаткова даўно», — сказаў ён. Паводле слоў У. Петрушкевіча, калі, напрыклад, 31 снежня пляцоўка для будаўніцтва АЭС будзе зацверджана, ужо 1 студзеня можна пачынаць стварэнне «піянернай будбазы, жылога пасёлку і транспартных камунікацый».

«Гэта тыя першачарговыя мерапрыемствы, якія мы павінны выканаць, каб у далейшым працягваць работы на пляцоўцы», — зазначыў спецыяліст.

На прэс-канферэнцыі 4 снежня начальнік аддзела міжнароднага супрацоўніцтва дэпартамента па яздэрнай энергетыцы Мінэнэрга Лілія Дулінэц паведаміла, што пасяджэнне дзяржавай камісіі па выбары месца размяшчэння зямельнага участка для будаўніцтва АЭС адбудзеца 22–23 снежня.

Найбольш прыярытэтнай для будаўніцтва АЭС у Беларусі лічыцца Астравецкая пляцоўка (Гродзенская вобласць). Другой па прыярытэтнасці з'яўляецца Чырвонапалаянская (Чавускі раён Магілёўскай вобласці), трэцій — Кукошынаўская (Шкловскі раён Магілёўскай вобласці).

АНАЛІЗ

Сусветны фінансавы крыйзіс: КАТАЛІЗАТАР

Mihail ЗАЛЕСКІ

Сусветны фінансавы крыйзіс адбыўся ў перыяд, калі пачаліся працэсы павольнай інтэрнацыяналізацыі беларускай эканомікі, уваходжання яе ў сусветныя фінансавыя рынкі. Ступень гэтай інтэграцыі даволі слабая, аднак чыннікі, праз якія пературбациі ў сусветнай эканоміцы адбіваюцца на Беларусі, зусім не падкантрольныя тым, хто прымае рашэнні ў Мінску.

Гэта азначае, што беларускія ўлады і эканамічныя суб'екты не маюць іншага выйсця, акрамя адаптациі. Беларускім уладам даводзіцца змірыцца з непазбежным: прымаючы пад увагу структурныя і палітычныя чыннікі, такія, напрыклад, як абавязальніцтвы дзяржавы перад грамадствам. Крыйзіс падштурхоўвае Беларусь да рэформаў, і ў першую чаргу да прыватызацыі. Пра гэта сведчыць і ідэалагічная апрацоўка насельніцтва, якую пачалі беларускія ўлады для легітымізацыі новай эканамічнай мадэлі.

Ці толькі вонкавы крыйзіс?

Мяккая грашовая палітыка, якую доўгія гады праводзілі ЗША, маючы на мэце забеспечэнне росту ўнутранага попыту і паскарэнне грашовага абароту, завяршылася пэўнымі проблемамі. Гэтыя турботы не закранулі Беларусь адразу і наўпрост, бо нашы фінансавыя дзівосы маюць іншае паходжанне: пашырэнне разрыву ў тэмпах росту крэдытнага, дэпазітнага і вытворчасці на фоне нарастання адмоўнага сальда ў гандлі таварамі з навакольным светам.

Аднак падмурак у розных працэсах адзіны. Бо і ў Беларусі крэдытныя паводзіны грамадзян і суб'ектаў гаспадарання нарэшце уніфікаваліся з глобальнымі: таго, хто пазычыае, больш не лічаць няшчасным, падазроным і ненадзейным. Жыць «у пазыку», у адрозненне ад папярэдніх часоў, у Беларусі стала нормальным. Але пры адсутнасці рынку каштоўных папераў кіраўнік краіны можа карыстацца рыгорыкам, што характарызуе праблему крыйзісу як «знешнію». Пры гэтым у статыстычных паведамленнях наш зневіні гандаль улічваецца ў доларах ЗША. Да таго ж мы маем са зневіні светам агульную мяжу. І праз ту мяжу ў абодва бакі накіроўваюцца рэчы, грошы і інфармацыя. Так што называецца крыйзіс «знешнім» у такіх варунках — гэта тое самае, што дыхаць паветрам і адначасова называецца атмасферу «знешнім» чыннікам.

Зірнем на айчынны імпарт і экспарт. Яны, бяспрэчна, раствуць цягам апошніх чатырох гадоў. Тым часам расце і працэсная здольнасць каналу, праз які прыходзяць да нас праблемы ад суседзяў. Адбываеца гэта ў выглядзе скарачэння спажывання нашай экспартнай прадукцыі або зняжэння цэнаў на тое, што мы імпартуем.

З табліцы 1 выразна бачна, як у сярэдзіне перыяду, не без уплыву крыйзісу 1997–1998 гадоў, адбылася радыкальная змена тэндэнцыі: экспарт у Расію стаў меншы за «захоўні», а імпарт з Расіі пачаў імкліва расці. Крыніцай пераўтварэнняў быўлі цэны на сырную нафту і ўгнæені. Дзеля іх пастаяннага росту стала мяніцца таварная структура экспарту ў краіне і з'явіліся дадатковыя валютныя рэсурсы для вырашэння часткі ўнутраных праблемаў.

Рост валютнай выручкі (табліца 1), прыток наяўных рэсурсаў ад зневініх мігрантаў (сярэднегадавая іх колькасць — у пераліку на занятых поўныя працоўныя год — апошніх пяць гадоў вагалася каля 250 тысяч чалавек) і рост зневінія запазычанасці дазвалялі ўтрымліваць курс рубля адносна долара і паслядоўна нарощваць золатавалютныя рэзервы Нацыянальнага банку. Знікненне вышэйназваных чыннікаў пацягнёне наступ-

твы. Таму асноўнае пытанне крыйзісу для Беларусі звязана з вызначэннем сумарнага вектару чакаемых змяненняў.

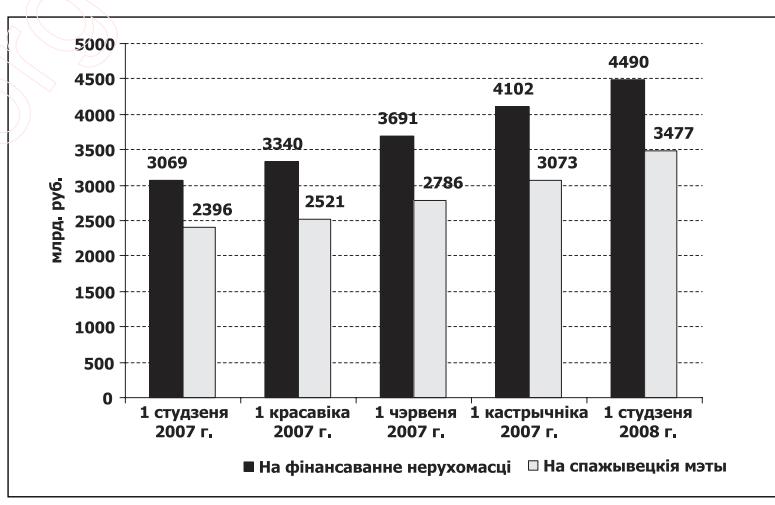
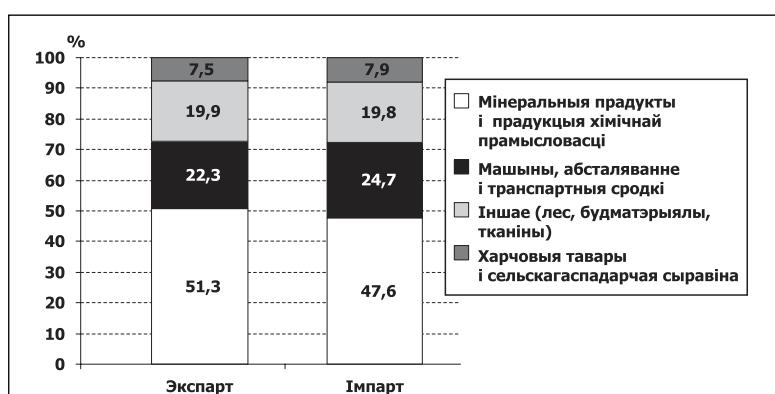
Пачнём з нафты і прадуктаў яе перапрацоўкі, калійных угнæенняў, натуральнага газу і двух апярэджаючых індывідатаў унутранага рынку: попыту на жытло, новыя аўтамабілі і кампутары (табл. 2).

Усе абрания індывідуты дэманстравалі станоўчую дынаміку. Адзначым устойліве спажыванне імпартаванай нафты на ўнутраным рынке і дасягненне максімуму ў спажыванні натуральнага газу. Прадукты перапрацоўкі нафты складаюць большую палову нашага экспарту. У выніку крыйзісу нафта робіцца ўсё больш таннай. Адбываеца скарачэнне цэнаў і аб'ём спажывання прадуктаў яе перапрацоўкі. Краіна будзе імпартаваць менш нафты і экспартаваць менш нафтапрадуктаў (тым часам Расія будзе даставацца ўсё большая частка ад экспартных мытных збораў).

Ужо відавочна, што тут падзеі пачалі рухацца не на нашу карысць. То, што ўслед за нафтай патанінне і газ, палёгкі не прынясе, бо скарачэнне адмоўнага сальда ў зневіні гандлі будзе ісці адначасова са скарачэннем нашай канкурантаздольнасці. Гэта прыма працярціна розніцы паміж сярэднім цэнам газу ў Еўропе і льготнай цэнай на мяжы Беларусі.

Эканамічны стан «Газпраму», які назапасіў каласальную змену запазычанасці пад вартасць сваіх акцыяў, што за апошнія месяцы абясцэніліся ў разы, не абяцае нам далейшай палёгкі — больш того, цалкам магчыма, што фінансавыя страты «Газпрам», як і іншыя карпарацыі, кампенсуюць за кошт бліжэйшых суседзяў, у тым ліку і Беларусі. Раптоўна памяняць структуру паліўна-энергетычнага комплексу таксама не выпадае. Застаецца спадзявацца на захаванне плацежаздольнасці спажывоў калійных угнæенняў: Індіі, Кітаю, Бразіліі, ЗША і Польшчы. Аднак плацежаздольнасць гэтых спажывоў таксама залежыць ад таго, на сколькі хутка сусветная эканоміка, і ў першую чаргу эканомікі ЗША і ЕС, ад экспарту ў якія залежыць і эканамічны рост у названых краінах, выкарраскаеца з крыйзісу. Нарэшце, з-за крыйзісу пачалося скарачэнне працоўных месцаў ва ўсіх суседніх краінах.

У выніку, напрыклад, у сферы будаўніцтва ў Беларусі апошнім месяцам зник дэфіцит кадраў. Прыйток грошай ад мігрантаў за павольваеца. Што тычыцца так званай «аўтарытарнай мадэрнізацыі», то яна засталася фікцыяй розуму афіцыйнай пропаганды. Ва ўмовах крыйзісу пашырэнне бытуту не вельмі канкурэнт-

здольнай прадукцыі нашага падзялкі. Падзялкі мае перспектыву толькі ў межах былога СССР па бартэрных схемах. Чаканы ў Расіі пуск аналагаў нашых прадпрыемстваў, якія там збудавалі па сучасных заходніх тэхналогіях, вельмі небяспечны для нашага рынку.

Пастка спажывецкага грамадства

Тым часам насельніцтва ўступіла ў фазу масавага спажывання, пачало прызыўчайвацца да росту якасці жыцця. Гэта спажыванне актыўна стымулювалася банкаўскім сектарам. Рынак крэдытавання апошніх шэсць гадоў імкліва расці. Асноўную масу карыстальнікаў складаюць асобы ва ўзросце 20–50 гадоў, якія да сярэдзіны бягучага года напазычалі больш за 10 трыльёнаў рублёў (прыкладна 9 працэнтаў ВУП 2007 года).

Адначасова расла запазычанасць ураду, камерцыйных банкаў і прадпрыемстваў. Прывялікай долі апошніх у сукупнай запазычанасці небяспечнай ёсьць кароткатэрміновасць абавязательстваў у вытворчай сферы. Сукупная зневінія запазычанасць складае пад 15 мільярдаў долараў і працягвае расці. Працэсаўнаныя меры кіраўніцтва краіны часова

змененіе запазычанасці адбываеца падзеяне добра вядомых заканамернасці росту на базе дыскрэтных і амежаваных ресурсаў. Іншымі словамі, надышла фаза, калі працэс росту запазычанасці і ёсць вяртання нельга ўжо разглядаць як лінейны. Падлікі сведчаць, што пры існуючым тэмпе росту з канца наступнага года памер запазычанасці пачне цыклічна вагацца паміж дзвумя ўзроўнямі 17–20 мільярдаў долараў, бо запазычаныя нам будуть ужо толькі на рэструктурызацію той запазычанасці. Далейшы імклівы рост абавязательстваў істотна павялічвае імавернасць перастання цыклічных ваганняў у хатыні.

Дзяржаўныя і недзяржаўныя зямельшчыкі рэгулююць рост сваіх абавязательстваў і дысцыпліну разлікаў працярціна прапанававаць грошай банкамі і адпавядна інфармацыі пра дынаміку тых іншых рынкаў. Тэрміновыя меры кіраўніцтва краіны часова

ТАБЛІЦА 1. АСНОЎНЫЯ ПАКАЗЫКІ ЗНЕШНЯГА ГАНДЛЮ (МІЛЬЁНЫ ДОЛАРАЎ ЗША)			
Гады	1995	2000	2005
Экспорт тавараў	4 803	7 326	15 979
у тым ліку: у Расію	2 185	3 710	5716
на Заход (ЕС і ЗША)	1 776	2 927	8 919
Імпарт тавараў	5 564	8 646	16 708
у тым ліку: з Расіі	2 965	5 605	10 118
з Заходу (ЕС і ЗША)	1 887	2 576	5 566

Крыніца: Дзяржаўны статыстычны камітэт Рэспублікі Беларусь

ТАБЛІЦА 2. НЕКАТОРЫЯ ПАКАЗЫКІ ЭКСПАРТУ І ІМПАРТУ Ў НАТУРАЛЬНЫМ ВYРАЖЭNНІ			
Гады	2000	2005	2007
Імпарт сырой нафты, млн. т	11,9	19,2	20
Экспорт нафтапрадуктаў, млн. т	7,8	13,5	15,1
Імпарт натуральнага газу, млрд. м ³	17,1	20,1	20,6
Экспорт калійных угнæенняў (у пераводзе на дзейн. рэчывы), тыс. т	2 840	24 288	74 354
Імпарт легкавых аўтамабіляў, тыс. шт.	57,7	131,3	180,4
Імпарт кампьютараў, тыс. шт.	1001,6	738,1	1747,4

Крыніца: Дзяржаўны статыстычны камітэт Рэспублікі Беларусь

	01.01.04	01.01.05	01.01.06	01.01.07	01.01.08

<tbl_r cells="6" ix="4" maxcspan="1" maxrspan="1" usedcols="6

БЕЛАРУСКІХ РЭФОРМАЎ?

стабілізавалі ажыятахны попыт на валюту. Хаця па некоторых сектарах эканомікі попыт пэравышае прапанову ў 10 разоў. У гэтай сітуацыі банкі ствараюць «падушку бяспекі» і толькі за вэрасень скрацілі золатавалютныя рэзервы Нацыянальнага банку на 0,7 мільярда долараў — да 4,9 мільярда долараў.

Што рабіць?

Вернемся, аднак, да палітычнай рыторыкі вакол кризісу. Яна выразна падзяляеца ўжо на ўнутраную — папулісцкую і зневешнюю — прагматычную. З прагматычнай можна пагадзіцца. Міністр эканомікі сказаў: «Ці то да шчасця, ці то да жалю, але Беларусь — краіна, якая аказала ся, з погляду міжнародных фінансавых інстытутаў, недаразвітай. Акцыі нашых прадпрыемстваў на транснацыянальных пляцоўках не каціраваліся, таму значных прамых страт у нас не будзе. Але, з іншага боку, безумоўна, фінансавы кризіс ускосна паўплывае і на нас: скарачаеца попыт і на расійскім рынку, і на іншых рынках. Таму можна прагназа-

ваць аб'екты ўнае змяншэнне аўёма продажу нашай прадукцыі. Дадайце да гэтага цяжкасць доступу да крэдытаўных рэурсаў або атрыманне крэдытаў па высокіх стаўках. Адсюль можа быць затрымка і ў працэсе мадэрнізацыі, і пры папаўненні абаротных сродкаў». Справядліва. Ёсьць і першыя зневешнія ацэнкі: агенцтва

Сукупная зневешняя запазычанасць складае пад 15 мільярдаў долараў і працягвае расці. Прадэклараўаныя намеры пазычыць у Расіі і МВФ яшчэ 4 мільярда долараў

Standard & Poor's Ratings Services знізіла нам прагноз у рэйтынгу да «негатыўнага». Гэта значыць, што пры агульным скарачэнні наяўнасці крэдытаўных сродкаў іх даступнасць і цана для беларускага кіраўніцтва павышаюцца яшчэ больш.

У такіх умовах у кіраўніцтва краіны тым не менш застаюцца прыдатныя і адпаведныя сітуацыі інструменты для паслядоўнага выкарыстання. Напрыклад, дэвалўвацца рубль. Праўда, для нашага кіраўніцтва гэта тэрапія

набег на банкі, наступствы якога былі зліквідаваныя толькі тэрміновым крэдытаам, за якімі прыйшлося расплатіцца прыватизацый мабільнага аператора Velcom. Таму, нават нягледзячы на тое, што пры адмоўным сценарыі развіцця «вонкавых» чыннікаў (кошты на нафту, попыт на расійскім рынке і наяўнасць крэдытаўных рэурсаў) дэвалўвацца, верагодна, стане непазбежнай, можна прагназаваць, што да яе беларускія ўлады звернуцца ў апошнюю чаргу.

Яшчэ адзін інструмент барацьбы з кризісам — лібералізацыя эканомікі. Яна ўжо абвешчана, але яшчэ патрэбна грунтоўная яе легітымізацыя. Працэс дэ-факта пачаўся, маючы пад увагай заявы кіраўніка дзяржавы пра тое, што вольнага рынку «баяцца не варт». Парадаксальна, але такія заявы адбываюцца на тле абрання новага амерыканскага презідэнта, які выступае за пераразмеркаванне багацца. У той жа час тэрміновыя меры па скарачэнню імпарту, такія, як увядзенне максімальных надбавак у гандлі імпартаванай прадукцыі, паказваюць, што да паўнавартаснай лібералізацыі яшчэ далёка. Сігналам пра яе надыход зацікаўленыя асобы пры жаданні могуць лічыць стоп-рацэнтную гарантую бяспекі ўсіх банкаўскіх дэпозітаў і выдзяленне Аграрпрамбанку мільярда долараў падтрымкі.

Пры скарачэнні доступу да крэдытаўных рэурсаў і палітычнай немэтагоднасці дэвалўвацца прыватизацый можа стаць галоўным інструментам забеспечэння бяспекі беларускай эканомікі. Аднак варта заўажы-

ць, што прыватызацыя мусіць адбывацца на фоне скарачэння попыту на беларускія актыўы іх кошту. Варыянты развіцця падзеяў вакол сотні з палавінаю прадпрыемстваў, якія ўключаны ў прэзідэнцкі ўказ № 605, а значыць, падлягаюць асаблівой працэдуры акцыянавання і прыватызацыі, чым далей, тым болей ціміяныя, бо ў расіянім пэктэнікі. Скандалная адмена беларуск-расійскай нарады на вышыншым узроўні і рагшэнне Пуціна будавацца нафтаправод з Унечы да Санкт-Пецярбургу паніжае імпэкт і ў заходніх пакупнікоў.

Для манеўру застасца ўсё менш пляцовак, напрыклад, аграрная рэформа (каналізацыя сацыяльной і эканамічнай актыўнасці) або скарачэнне амбіцыйных інвестыцыйных праектаў, якія будзе вельмі цяжка фінансаваць за кошт крэдытаў. Усё паказвае на тое, што Беларусь трапляе ў сітуацыю, якая змушае да рэформаў. Але ўрад рэагуе на тое ростам кантролю і спробамі прапанаваць беспрафіцыйны бюджет. Як той казаў: «Хрэсьбін няма, але падрыхтоўка ідзе».

АКЦЫЯ

ІП ВЕРАЦЬ ТОЛЬКІ АДНАМУ ЧАЛАВЕКУ Ў КРАІНЕ

Вольга ХВОІН

Марш індывідуальных прадпрымальнікаў і мітынг у сталічным парку «Дружбы народоў», як і настойвалі на тым арганізатары з ГА «Песпектывы», адбыўся па-за палітыкай. Ці амаль па-за палітыкай.

Каля дзвюх з паловай тысячы прадпрымальнікаў праішлі па Мінску, размахвалі сцяжкамі з надпісам «прадпрымальнік Беларусі» і скандавалі лозунгі «Работу!», «Свабоду прадпрымальнікам!». Пасля невялікага шэсця па горадзе ў парку каля плошчы Бангалор адбыўся мітынг, на якім выступіў лідэр «Песпектывы» Анатоль Шумчанка. Ён зачытаў рэзалюцыю, паводле якой прадпрымальнікі патрабуюць захаваць цяперашнія ўмовы працы і дзеянне пункта 3 указа 285, у якім гаворыцца аб tym, што тавары, якія паходзяць з трэціх краінаў і выпушчаны ў абарот у Расіі, не падлягаюць мытнаму афармленню і мытнай пошліне. Таксама IP патрабуюць захаваць фіксаваны падатак на даданую вартасць (ПДВ) і адміністратары абмежавані па найму працаўнікоў індывідуальнымі прадпрымальнікамі ці хаця б дазволіць наймаць на працу да пяці працаўнікоў без адмежавання па ступені роднасці.

Пасля крытыкі чыноўніцкага апарату Шумчанка заяўвіў, што ў Беларусі застаўся толькі адзін чалавек, якому IP могуць верыць, — гэта Аляксандр Лукашэнка. «Мы будзем верыць толькі яму і падпісаным толькі ім дакументам», — падкрэсліў лідэр «Песпектывы». Рэзалюцыю, якую плануеца перадаць у кіраўнічыя органы дзяржавы, прадпрымальнікі прынялі хутка і фактычна аднаголосна. Пасля гэтага Анатоль Шумчанка аўгавіў, што мітынг завяршыўся.

Акраамя того, прадпрымальнікі прапанавалі стварыць пры Адміністрацыі прэзідэнта камісію, якая б разглядала прапановы гандляроў і садзейнічала паліпшэнню ўмоў працы, з гэтай жа мэтай IP хочуць, каб быў прызначаны ўпаўнаважаны па пытаннях малога і сярэдняга бізнесу пры кіраўніку Беларусі. «Мы рэкамендуем Лукашэнку разгледзець пытанні, звязаныя з кампетэнцыяй чыноўнікаў, што адказныя за працу з прадпрымальнікамі, якія дапусцілі пагаршэнне сітуацыі ў малым і сярднім бізнесеў свяtle апошніх пастаноў», — агучыў кіраўнік «Перспективы» падрхтаваную рэзалюцыю. Намесніка міністра эканомікі Андрэя Тура Анатоль Шумчанка называў «непаслядўным чыноўнікам»: «Не так даўно ён абяцаў, што льготныя ўмовы для працы прадпрымальнікаў не будуть адмененыя, аднак свайго слова не стрымаваў».

Старшыня незарэгістраванага прадпрымальніцкага саюза «Разам» Ірына Яскевіч з Віцебска ў размове з карэспандэнтам «НЧ» заўважыла, што для прадстаўнікоў іншых прадпрымальніцкіх рухаў падобныя паводзіны арганізатаў шэсця і мітынгу непрыемныя. «Анатоль Шумчанка гаворыць, што акцыю зладзіла толькі «Перспективы», але гэта не так, — з абурэннем гаворыць спадарыня Яскевіч. — Тут вельмі многа людзей з рэгіёнаў, якія да гэтай арганізацыі дачынення не маюць. І яны хацелі б таксама выступіць, хацелі б, каб ім далі магчымасць звярнуцца да сваіх калег. Мы прыехалі ў Мінск самі, арганізавалі іншых прадпрымальнікаў, а нас проста не заўважаюць. Нам нельга цяпер дзяліцца, а атрымлівацца якраз наадварот, падобна на тое, што некаторыя проста імкнущыя перацягнуць на сябе ўвагу».

Між іншым, праблема працаўлідкавання індывідуальных прадпрымальнікаў для рэгіёнаў нават больш актуальная, чым

для Мінска. Калі пытанні аб умовах працы IP не будуць вырашаныя, з наступнага 2009 года гандляры абяцаюць распачаць новыя акцыі пратэсту. Першая верагодная акцыя прызначана на 12 студзеня.

Сумесь першамайскай дэмансітрацыі і пратэстной акцыі, якія глядзяцца атрымалася неадназначная. Быццам і было заяўленыя патрабаванні да ўраду, агучаныя словамі пра неабходнасць кансалідацыі прадпрымальнікаў дзеля

адстойвання сваіх інтарэсаў. Але адкрытае ігнараванне іншых лідэраў прадпрымальніцкага саюза «Разам» ім не так. Ці то ідзе змаганне за працу і хлеб для гандляроў, ці то за ўласную папулярнасць і магчымасць тыражыраваць плакаты з цытатамі самога сябе.

ГРАМАДСТВА

► ЮБІЛЕЙ

Алег Волчак: ПРАВААБАРОНЦА — НЕ ПРАФЕСІЯ, А ПРЫЗВАННЕ

Нядаўна споўнілася дзесяць гадоў з дня ўтварэння праваабарончай арганізацыі «Прававая дапамога насељніцтву». Пра акалічнасці яе стварэння, мэты і дзейнасць карэспандэнту «НЧ» Язэпу Палубятку распавядае яе заснавальнік, юрыст Алег Волчак.

Прававая дапамога

Праваабарончай дзейнасцю я займаюся даўно. Яшчэ ў тыя часы, калі я быў дэпутатам Мінгарсавета, імкнуўся ўсімі даступнымі мне сродкамі абараніць апазіцыю — тых, каго збівалі падчас акцый пратэсту. У выніку гэта прывяло да того, што на сваёй сталай працы, у пракуратуре, я ўжо не мог зрабіць кар'еру. Калі мне давялося сышці з пасады старшага следчага, выграшыў стварыць арганізацыю, якая б аказвала прававую дапамогу.

Неўзабаве быў праведзены сход і пададзены дакументы на рэгістрацыю. Так напркінцы 1998 года паўсталі мінская гарадская арганізацыя «Прававая дапамога насељніцтву». Наша мэта — аказваць прававую дапамогу найперш сацыяльна неабароненым людзям. Аднак нашы сябры не толькі давалі бясплатныя юрыдычныя кансультацыі, але і актыўна ўдзельнічалі ў палітычным жыцці краіны. Натуральна, уладам не вельмі падабалася, калі добрыя юрысты прафесійна абараняюць простых грамадзян, бо проблемы, з якімі людзі сутыкаюцца часцей за ёсё, узімкаюць менавіта падчас стасунку з прадстаўнікамі ўлады (чыноўнікі пакрыўдзіў, дырэктар звольніў і г.д.).

Вядомасць нашай арганізацыі прынеслі такія справы, як адстойванне інтарэсаў грамадзян, дзеці якіх загінулі на Нямізе, а таксама дапамога сваякам зникніх палітыкаў, абарона людзей, што былі збітыя амапаўцамі падчас палітычных акцый, — напркіклад, справы Аляксандра Шчурко, Уладзіміра Чарнова, Вольгі Бар'ялай, якіх падчас першага «Маршу Свабоды» дзве гадзіны вазілі ў міліцыйскім аўтобусе і здзекаваліся. Што датычыць пацярпелых на Нямізе, то іх сваякам, акрамя абароны іх правоў, мы дапамаглі зарэгістраваць арганізацыю «Цэнтр сацыяльной абароны «Няміга-99».

Дарэчы, за дзесяць гадоў існавання «Прававая дапамога насељніцтву» аказала дапамогу прыкладна 8000 чалавек. І ўсе гэтыя дзесяць гадоў чыноўнікі пастаянна чынілі нам усялякія перашкоды: арганізацыю пазбавілі ліцензіі на аказанне юрыдычных послуг, нам давялося дзевяць разоў мяніць памяшканні, бо ўесь час адмаўлялі ў арэнду. А ў 2003 годзе па расшэнні Мінскага гарадскога суда наша

арганізацыя была ліквідавана. Матывацыя для вынісення такога жорсткага прысуду папросту смешная — нельга бясплатна аказваць прававую дапамогу насељніцтву. Адстойваючы права на існаванне арганізацыі, мы дайшлі да Вярхоўнага суда, дзе нам таксама адмовілі, і зараз наша справа будзе разглядацца ў Камітэце па правах чалавека ААН. Аднак нягледзячы на то, што «Прававую дапамогу насељніцтву» зачынілі, мы працягваєм працаўцаў і аказваць юрыдычную дапамогу як прыватныя юрысты. Сябры нашай арганізацыі маюць юрыдычныя дыпломы. Мы адкрыта даем аб'явы, што юрысты Алег Волчак, Аляксандр Мікулін, Анатоль Папоў, Яна Палякова, Юрый Белякоў, Сяргей Фамін, Алеся Мураёўва і іншыя аказваюць юрыдычную дапамогу. Дзеля гэтага нам не трэба нікіх ліцензій і дазволаў, таму што кожны грамадзянін можа бясплатна дапамагаць любому чалавеку, які патрапіў у бяду. Нашы юрысты і зараз дапамагаюць людзям адстойваць іх канстытуцыйныя і грамадзянскія права. За пяць гадоў да нас не было нікіх прэтэнзій, дыл не магло быць, бо мы даем кваліфікованыя і бясплатныя кансультацыі.

У апошнія гады мы ёсёй камандай працаўвалі на вызваленне Аляксандра Казуліна. Мы і зараз працягваєм падтрымліваць яго, але кожны наш юрыст таксама займаецца і шматлікімі справамі іншых грамадзян, якім патрэбна прававая дапамога.

На сённяшні дзень асноўныя нашы кліенты — моладзь, што навучаецца за мяжой па праграме Каліноўскага, у ЕГУ у Вільні. Па віртанні на радзіму студэнтаў пе-раследуюць, ёсць факты спробаў іх вярбоўкі супрацоўнікамі КДБ.

Акрамя таго, зараз людзей, асабліва маладых, масава выклі-

каюць у ваенкаматы, РАУСы, каб нібыта прaverыць іх дачыненне да выбухаў, а там у кожнага бяруць адбіткі пальцаў, сліну. Даўдзіца кожнаму чалавеку тлумачыць, што гэта добраахвотная справа, усім раім не згаджацца на гэтыя працэдуры. Мы нават выпусцілі на гэты контспектыяльныя карткі і раздаём іх людзям — многім гэта дапамагло.

Апошнім часам стаў надзвичай актуальным яшчэ адзін на-кірунак дзейнасці. У сувязі з эканамічным крызісам людзей пачынаюць звалініць з працы па розных надуманых падставах. Нашы юрысты расказваюць людзям пра іх права, пра асаблівасці контрактнай сістэмы, даюць парады, як абараніць свае інтарэсы. Нашы юрысты працуяць супольна з прафсаюзамі.

Мы таксама выдаем бюлетні, кнігі на юрыдычную тэматику, які раздаюцца бясплатна ва ўсіх рэгіёнах РБ. Апошняя кніга — «Хатні адвакат» — вышла накладам 1000 асобнікаў. У яе ўвайшлі артыкулы па найбольш важных пытаннях юрыдычнай практикі, якія друкаваліся ў газетах «Згоды», «Новы час», «Народная воля». Уесь наклад быў разасланы па арганізацыях, установах, прадпрыемствах, палітычных партыях, прафсаюзах — паўсюдна, дзе ёсць магчымасць навучаць людзей, як правільна адстойваць свае законныя інтарэсы. З выдадзенага раней можна адзначыць кнігу пра Юрія Захаранку «Хроніка дзяржавай подласці».

Нашы юрысты надаюць шмат увагі праблемам афганцаў. Я не толькі таму, што я сам прайшоў Афганістан, але яшчэ і таму, што сярод быльых афганцаў шмат тых, хто працуе на дэмакраты. Напрыклад, прадпрымальнік Віктар Гарбачоў, кіраунік таварыства інвалідаў Аляксандр Камароўскі, былы палітвазень

Мікалай Аўтуховіч, журналіст Сяргей Аніська і іншыя.

Пераслед

Пасля закрыцця судом у 2003 годзе «Прававой дапамогі насељніцтву» ўлада ўзялася непасрэдна за нашых юрыстаў. Так, напрыклад, падчас парламенцкіх выбараў юрыста Яну Палякову з Салігорска выклікалі ў кампетэнтныя органы і патрабавалі падпісаць заяву, што яна не збірала подпісы за Вольгу Казуліну. Калі яна папрасіла паказаць ту юю заяву, атрымала дубінкай па пальцах. Да цяперашняга часу лечыць руку. Палякова падала скаргу, пасля чаго невядомыя напалі на яе ў пад'ездзе. Дарэчы, у падтрымку Яны Паляковай міжнародная праваабарончая арганізацыя «На перадавой» накіравала лісты Лукашэнку і Генеральному працягу, у якіх патрабуе правесці спецыяльнае расследаванне і пакараць вінаватых. Але, па меркаванню працягу, ва ўсім, што здарылася з Янай, няма складу злачынства.

Мяне самога тройчы збівалі. Першы раз — 21 чэрвеня 1999 года, калі праводзілася акцыя «Апошні дзень прэзідэнта», падрыхтаваная Віктарам Ганчаром на Кастрычніцкай плошчы. Пасля акцыі мяне затрымалі і зблілі так, што страсті прытомнасць. Мяне адvezлі ў лікарню, але міліцыянты запаўнілі медыкаў, што я асабліва небяспечны злачынца, і праз пару гадзін мяне адправілі ў пастарунак. У маю абарону выступілі Шарэцкі, Ганчар, шматлікі СМІ, і наступнай раніцай мяне выпусцілі і нават праз трох месяцаў спынілі надуманую справу пра забіццё мною міліцыянера. Пасля гэтага Міжнародная ліга правоў чалавека ўзнагародзіла мяне прэміяй «Дзень абаронца», якая штогод уручается 10 снежня працягу абаронцам, што пачярпелі ад уладаў. Другім разам невядомай асобай мне быў нанесена рана пад вокам. Міліцыя адмовілася заводзіць крымінальную справу, і хоць гэта пытанне перад Генеральным працягурорам Шэйманам падняў дэпутат Еўрапарламента Пургурьдзіс, але справе ўсё роўна не быў дадзены ход.

Апошні раз я пачярпел у 2006-м, калі супрацоўнік спецыназу пырснуў у очы газам. Гэта справа таксама будзе разглядацца ў Камітэце па правах чалавека ААН.

Каманда

Галоўнае ў кожнай справе — імідж, але яго робіць каманда, а не адзін чалавек. Я ганаруся сваёй камандай і ўдзячны кожнаму за добрасумленную працу. Прафесія праваабаронца — гэта прызванне, нават пакліканне, бо не кожны можа вытрымаць такі ўціск. Калі я быў на канферэнцыі па праваабарончых пытаннях у Вене, адзін італьянскі парламентар сказаў, што праваабаронцы

— лістэрка грамадства, і іх варта берагчы. Яны даюць сапраўдную карціну таго, што адбываеца ў грамадстве, а калі на іх пачынаеца ўціск, то гэта значыць, што з дэмакратыяй у краіне не ўсё добра. Няма праваабаронцаў — няма дэмакратыі.

Галоўная наша перамога апошніх дзён тычыцца ўзяцця адбіткі пальцаў у ваенкаматах. Толькі па адным Цэнтральным раёне Мінска за трох месяцаў ўзялі адбіткі ў 15 тысяч чалавек. Мы напісалі на імя Генеральнага працягу Васілевіча ліст з патрабаваннем разабрацца, на якій падставе ваенкаматы праводзяць гэту працэдуру, і спыніць незаконныя дзеянні. Адказ быў такім: Мінскі ваенны працягуратура пакарала намесніка Цэнтральнага мінскага РВК за тое, што ён адмовіў мне ў тлумачэнні, на якій падставе праводзіцца гэта працэдура. За свае незаконныя дзеянні з яго спагналі 140000 рублёў штрафу. Але яшчэ мы чакаем адказу ад Беларускай ваенны працягуратуры наконт законнасці зняцця адбіткай пальцаў грамадзян ваенкаматамі.

Будучыня

У бліжэйшы час мы зарэгіструем нашу арганізацыю на Украіне, тады атрымаем афіцыйны міжнародны статус. Адразу ж, як толькі з'явіцца магчымасць, мы абавязкована пайстаем як беларуская рэспубліканская арганізацыя. А пакуль «Прававая дапамога насељніцтву» будзе працягваць сумленна працаўшы на карысць людзей.

Нам давяраюць не толькі працы грамадзян, але і супрацоўнікі сілавых структураў, прадстаўнікі органаў працягуратуры, яны прадстаўляюць у нашу арганізацыю многа матэрыялаў аўтарытатыўных. Многае з гэтага мы пасля накіраваем у сродкі масавай інфармацыі. На ніве абароны праваў чалавека актыўна працујыць прадстаўнікі сілавых структур, людзі, у якіх ёсць пачуццё грамадзянскай адказнасці і жаданне спраўядлівасці. Такія як Іван Крук з Астраўца, Анатоль Папоў са Жлобіна, Аляксандр Мікулін з Віцебшчыны, Іван Лабачоў з Мінска і іншыя. Шмат хто не «свецяцца», але дапамагае складаць скаргі, кансультуе і выконвае іншую працу.

Я вельмі ўдзячны маёй жонцы Людміле, якая з цярпіцтвам і разуменнем ставіцца да маёй дзеянніці, хоць яна, напэўна, хацела б, каб у мяне была больш спакойная праца, адпаведны заробак. У мяне шасцігадовая дачка, з якой мы ў вольны час здымаемся ў кіно як акцёры масавых сцэнаў. Гэта мne падабаеца, бо яшчэ студэнтам я іграў у тэатры юрфака. Апошні фільм, дзе мы здымаліся, мае папярэднюю назыву «Пскоўская місія».

Але нягледзячы на сваю прыильнасць да акцёрства, я праваабаронца не толькі па прафесіі, але і па прызванню.

22 СНЕЖНЯ, ПАНЯДЗЕЛАК

05.30 Дакументальна-пазнавальны серыял «Таямніцы свет жывёл» (Францыя).

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55

Навіны.

06.05, 07.05, 08.10 «Добрай раніцы, Беларусь!».

06.45, 07.45 Зона X.

07.30, 08.25, 11.50 Дзелавое жыццё.

08.20 Гатуем разам.

08.30 У свет матараў.

09.05, 15.25 «Беларусь. Гісторыя Перамогі».

09.10 Nota Bene.

09.35 Здароўе.

10.05 Жаночае ток-шоў «Жыццё як жыццё». «Я стала ахвярой бабніка».

11.00 Серыял «Родныя людзі» (Украіна).

12.10 Крымінальная камедыя «Забіць Бэлу» (Расія).

14.02 «белавежская пушча». Хранікальна-дакументальны фільм.

15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.30 Культурныя людзі.

16.00 Гульнявое шоў «Інтуіцыя».

16.50 Меладрама «Гарачы лёд» (Расія).

17.50 Серыял «Родныя людзі» (Украіна).

18.50, 01.35 Зона X. Крымінальная хроніка.

19.35 Арэнна. Праграма аб спорце.

19.55 Ток-шоў «Ход у адказ».

21.00 Панарама.

21.50 Ваенны дэтэктыў «Апостал» (Расія).

00.00 Прыгодніцкая камедыя «Паветраныя замкі» (ЗША).

01.45 Дзень спорту.

01.55 Усе стыкі.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00

Навіны навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Контуры.

10.10 АНТ прадстаўляе: «Дыханне планеты».

10.45 Ералаш.

11.00 Навіны навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Кантрольны закуп».

11.50 «Малахаў+».

13.00 Нашы навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.50 «Модны прысуд».

15.00 Шматсерыйны фільм «Ключы ад смерці». 8-сячэра. Заключчая.

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 Рэзілі-шоў «Пасаг для нявесты».

17.15 «Жарт за жартам».

18.00 Нашы навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 Камедыны серыял «Хто ў хаце гаспадар?» (Расія), 2005 год.

19.00 Чакай мяне.

20.00 Час.

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Ток-шоў «Выбар».

22.00 «След». Шматсерыйны фільм.

22.55 Нашы навіны.

23.10 Навіны спорту.

23.15 «Каханне скрозь гады».

00.15 «Прафесійны бокс. Лепшыя бай».

01.15 Нашы навіны.

01.30 Навіны спорту.

06.00 «24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добра га настрою».

07.30 «24 гадзіны».

07.40 «Раніца. Студыя добра га настрою».

08.30 «Рыданье».

09.30 «Вялікі сняданак».

10.00 «Пляц гісторый».

10.30 «24 гадзіны».

10.40 «Наша справа».

10.50 «Жыццё працігваеца».

11.45 «Багатая і каханая».

12.35 «Ваенная таямніца».

13.30 «24 гадзіны».

13.50 «Мая хата».

14.20 «Здаровае дзяцінства».

14.35 «Крутыя рабяты». Народнае шоў. Паўфінал.

15.35 «Я - вандроўца».

16.00 «Культурнае жыццё».

16.30 «24 гадзіны».

16.50 «Спартовы тыдзень».

17.20 «Міншчына».

17.30 «Званая вечара».

18.25 «Багатая і каханая».

19.30 «24 гадзіны».

20.00 «Сталічны падрабязнасці».

20.10 «СТБ-спорт».

20.15 «Добры вечар, моляня».

20.35 Фільм «Тroe і сняжынка».

22.30 «24 гадзіны».

22.55 «СТБ-спорт».

23.00 «Салдаты. Новы прызыў».

00.05 «Закон і крымінал».

00.10 «Крутыя рабяты».

00.20 «Сталічны футбол».

00.50 «Гучная справа».

06.55 Ранішняя падзарадка.

07.55 Усё аб бяспечы.

08.25 Тэлебарометр.

08.45 У гэты дзень.

08.50 Гадзіна суду з Паўлам Астахавым.

09.40 «Што такое воблака».

10.30 Гаспадар.

11.05 Прэм'я «Оскар».

11.15 «Мастацкі фільм «Колер грошаў» (ЗША).

13.05 Серыял «Адплата за грахі».

13.55 Бухта капітанаў.

14.35 Кіначасопіс «Жадаю ўсё ведаць».

15.05 Пазакласная гадзіна.

15.20 Гіпноз.

16.10 Гадзіна суду з Паўлам Астахавым.

17.05 Смачна з Барысам Бурдой.

17.30 Серыял «Сладчыніца» (Мексіка).

18.35 Навіны культуры.

18.50 Дэтэктыўны серыял «Забойная сіла-1» (Расія).

20.05 Беларуская часіна.

21.05 Калыханка.

21.25 Гаспадар.

21.35 «Лічынія».

21.55 «Лічынія».

22.30 «24 гадзіны».

22.55 «СТБ-спорт».

23.00 «StartUp! Тэлегульня».

23.20 «Салдаты. Новы прызыў».

00.25 «Закон і крымінал».

00.30 «Крутыя рабяты».

00.40 «Рэактыўны бокс».

01.10 «Надзвычайнія гісторыі».

06.55 Ранішняя падзарадка.

07.55 Смачна з Барысам Бурдой.

08.20 Дэтэктыўны серыял «Забойная сіла-1» (Расія).

09.15 У гэты дзень.

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

8

24 СНЕЖНЯ, СЕРАДА

- 05.10** Дэтэктывуны серыял «Таямніцы следства-3» (Расія).
06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00 Навіны.
06.02, 07.05 Прэс-агляд.
06.05 Дзень спорту.
06.15, 07.10, 08.10 «Добрый раніць», Беларусь».
06.45, 07.45 Зона X.
07.30, 11.50 Дзелавое ўчицё.
08.20 Гатум разам.
08.35 Сфера інтэрсаў.
09.05, 14.55 «Беларусь. Гісторыя Перамогі».
09.15 Дэтэктывная меладрама «Монтэкрыста» (Расія).
10.10 Меладрама «Гарачы лёд» (Расія).
11.00 Меладраматычны серыял «Родныя людзі» (Украіна).
12.10 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
13.05 Тэлесерыял «Адчайныя хатнія гаспадыні-2» (ЗША).
13.50 «Эпоха». Ігнат Дамейка. Часткі 1-я і 2-я.
15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.
15.30 Храніканла-дакументальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).
15.45 Дэтэктывуны серыял «Таямніцы следства-3» (Расія).
16.40 Меладрама «Гарачы лёд» (Расія).
17.45 Меладраматычны серыял «Родныя людзі» (Украіна).
18.50 Зона X. Крымінальная хроніка.
19.30 Замелочнае пытанне.
19.55 Дэтэктывная меладрама «Монтэкрыста» (Расія).
20.50 «Спортлато 5 з 36». Забаўляльнае шоў.
21.00 Панарама.
21.45 Святочнае богаслужэнне на Раство Хрыстова з Марілёўскага касцёла Ўнебаўзяцца Найсвяцейшай Панны Марыі. Прамая трансляцыя.
23.45 «Шчаслівых Каляд». Меладрама (Францыя).

- 06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00** Навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 «Рудая». Шматсерыйны фільм. 13-я серыя.

10.00 Шматсерыйны фільм «Спадчына». 5-я серыя.
 11.00 Нашы навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Кантрольны закуп».

11.15 «Малахай+».

13.00 Нашы навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».

14.50 Камедыя «Трое ў лодцы, не лічачы сабакі». 2-я серыя. Заключная.

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 «Агонь кахання». Шматсерыйны фільм.

17.10 «Хай кажуць» з Андрэем Малахавым.

18.00 Нашы навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 Камедыяны серыял «Хто ў хаце гаспадар?» (Расія), 2005 год.

18.55 Прэм'ера. «Рудая». Шматсерыйны фільм. 14-я серыя.

20.00 Час.

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Шматсерыйны фільм «Спадчына». 6-я серыя.

22.15 Камедыя «Брусь Усемагутны».

00.10 Нашы навіны.

00.25 Навіны спорту.

00.30 АНТ прадстаўляе: «Любімая песня для добра гасця».

02.00 Нашы навіны.

02.15 Навіны спорту.

06.00 «24 гадзіны».

06.10 «Мінішчына».

06.20 «Закон і крымінал».

06.25 «Раніца. Студыя добра гасця».

07.30 «24 гадзіны».

07.40 «Раніца. Студыя добра гасця».

08.30 «Аўтапанарама».

08.50 «Шырокая рака». Серыял.

09.50 «Відавочнік» прадстаўляе: самае смешнае».

10.00 «Пяць гісторый».

10.30 «24 гадзіны».

10.40 «Крутыя рабяты». Дзённік.

18.15 Відеофільм АТН «Сіла прыцягнення» цыклу «Родныя людзі».

18.40 «Музыка сэрца». Меладрама (ЗША).

21.00 Панарама.

21.40 Прэм'ера. «Дзённікі няні». Рамантычнае камедыя (ЗША).

23.45 Чэмпіянат свету па спартыўных танцах. Частка 1-я.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Суботняя раніца».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Фільм «Безназоўная зорка».

11.40 АНТ прадстаўляе: «Паўлінка NEW». Музычны фільм.

13.40 АНТ прадстаўляе: «KB3 у Мінску».

16.00 Нашы навіны.

16.15 «Хітры Джэк».

17.30 Фільм «Карнавальная нач-2. Пяцьдзесят гадоў пасля».

20.30 Нашы навіны.

20.50 АНТ прадстаўляе: «3 каханнем з Беларусі». Канцэрт у Варшаве.

23.20 Фільм «Кліч мяне Санта Клаус».

01.00 Нашы навіны.

07.00 Фільм-казка «Сладарыня завіруха». ГДР, 1963 г.

08.00 Меладрама «Зімовая вішня». СССР, 1985 г.

15.15 Навіны рэгіёна.

15.25 Існаць. Святочная праграма.

15.55 «Эпоха». Ігнат Дамейка. Частка 3-я.

16.20 «Бацька нявесты». Сямейная камедыя (ЗША).

15.35 «Званая вячера».

16.30 «24 гадзіны».

10.50 «Жыццё праца-гвеца». Тэленавэла.

11.45 «Багатая і каханая». Серыял.

12.35 «Надзвычайні гісторыі».

13.30 «24 гадзіны».

13.50 «Рэпарцёр СТБ».

14.20 «Крутыя рабяты». Дзённік.

14.30 «Элен і рабяты - 2». Моладзевы серыял.

15.30 «Салдаты. Новы прызыў». Серыял.

16.30 «24 гадзіны».

16.50 «Рэактыўны бокс».

17.20 «Мінішчына».

17.30 «Званая вячера».

18.25 «Багатая і каханая». Серыял.

19.30 «24 гадзіны».

20.00 «Сталічны падрабязнік».

20.10 «СТБ-спорт».

20.15 «Добры вечар, маляня».

20.30 «Дабро пажаліца».

20.50 «Шырокая рака». Серыял. Заключная.

21.05 Кальханка.

21.25 Камедыйны дэтэктыв «Шукайце жанчыну» (СССР). 2-я серыя.

23.00 «Іншыя», «Тры скарынікі хлеба».

23.30 Хакей. НХЛ. Агляд тыдня.

07.00 Добрай раніцы, Расія!

09.10 Серыял «Вядзімарскае каханне».

10.05 Тэлесерыял «Райскія яблычкі».

11.00 Весткі.

11.25 Серыял «Расійская імперыя. Пачатак». Фільм 3. «Павел». 1 серыя.

12.25 Фільм «На цябе спадзяюся». 1992 г.

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.20 «Сведка часу. Уладзімір Навумавіч». Дакументальны фільм.

15.15 «Кулагін і партнёры».

15.50 Суд ідзе.

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Весткі.

17.25 «Эзатральны летапіс». Аляксандар Збураў. Частка 2-я.

23.00 Фільм «Год залатой рыбкі». Расія, 2007 г.

01.00 «Крутыя рабяты». Дзённік.

06.55 Ранішня падзарадка.

07.55 Смачна з Барысам Бурдой.

08.25 Дэтэктывуны серыял «Забойная сіла-1» (Расія).

09.25 У гэты дзень.

09.30 Гадзіна суду з Паўлам Астахавым.

10.15 Серыял «Спадчынніца» (Мексіка).

11.10 Свая музыка.

11.40 Пасоўнанне +.

12.05 Спорт-кард.

12.35 Прыгодніцкая камедыя «План» (Расія). 2-я серыя.

13.30 Серыял «Адплата за грахі» (Расія).

14.20 Кіначасопіс для дзяяцей «Жадаю ўсё ведаць» (Расія).

26 СНЕЖНЯ, ПЯТНІЦА

06.20 «Элайза адна дома». Семейная комедия (ЗША).
07.45 «Добрай раніцы, Беларусь!».
08.45 Гатуем разам.
08.55, 11.55 «Беларусь. Гісторыя Перамогі».
09.00, 12.00, 15.00 Навіны.
09.10 «Ферма ў прэрыях». Прыйгодніцкі анимацыйны фільм (ЗША).

10.20 «Сірата казанская». Камедыяна меладрама (Расія).
12.15 «Жорсткі раманс». Меладрама (СССР). 1-я і 2-я серыі.

15.15 Навіны рэгіёна.
15.30 Жаночае ток-шоў «Жыццё як жыццё». «Познанне каханне».
16.35 «Бацька нявесты-2». Семейная комедия (ЗША).
18.40 Прэм'ера. «Самотная жанчына з дзіцем». Камедыяна меладрама (Расія).
21.00 Панарама.
21.40 «Уход-Захад». Драма (Францыя-Расія-Балгарыя-Іспанія).
00.05 Чэмпіянат свету па спартыўных танцах. Частка 2-я.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца». 08.00, 09.00 Нашы навіны.
09.05 «Шчаслівія разам». Камедыны серыял.
09.40 «Разумніцы і разумнікі». 10.25 Камедыя «12 крэслau». 16.00 Нашы навіны.
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Шчаўкунок: прынц арэхаў». 17.10 Ерапаш.
17.30 Фільм «Бедная Саша». 19.20 Цырымонія ўручэння народнай прэміі «Залаты грамафон 2008». Працяга.
23.15 «У гасцях у «Нашай Белараши». 00.20 Нашы навіны.
00.35 Навіны спорту.

07.00 Фільм-казка «Сямёра крумкачоў». Чэхія, 1993 г.
08.25 «Казка аб залатым пеўнічку». Мультыплікацыйны фільм.
08.55 «Залатая калекцыя»: «Вечары на сялібе блізу Дзіканькі». СССР, 1961 г.
10.05 «Крутая рабяты», Дзённік.
10.15 Прыйгодніцкі фільм «Гардэмарыны, наперад!», СССР, 1987 г.
15.25 «Крутая рабяты», Дзённік.
15.35 «Званая вячэрэя». 16.30 «24 гадзіны».
16.40 «Егіпецкія ночы». Канцэрт М. Задорнова.
18.30 СТБ прадстаўляе: Прэм'ера! «Гісторыя БССР. Кароткі курс». Дакументальны фільм, 2-я серыя.
19.30 «24 гадзіны».
20.00 «СТБ-спорт».
20.10 Фільм «Мой лепшы сябар». Францыя, 2006 г.
22.00 Меладрама «Беглая нявеста». ЗША, 1999 г.
00.05 «Відзъмо-невідзъмо». Агляд міжнароднага шоў-бізнесу.
00.45 «Гарачы лёд».
01.15 «Дзень даміно - 2008».

07.10 Ранішняя падзарадка.
08.10 Серыял для дзяцей «Олівер Твіст» (Вялікабрытанія-ЗША).
08.55 Прыйгодніцкі фільм «Белы і кол» (ЗША).
10.45 Камедыя «Саламяны капялюшык» (СССР). 1-я і 2-я серыі.

13.00 Шоў Ньюс.
13.35 «Запал па культуры». Ток-шоў.
14.15 Пазакласная гадзіна.
14.30 Кіначасопіс «Жадаю ўсё ведаць» (Расія).

14.50 Школа рамонту.
15.40 «Зямля». Документальны фільм (беларускае тэлебачанне).
16.15 Усё аб быспечы.
16.45 Моладзеўская камедыя «Зорка сцэны» (ЗША).
18.25 Хакей. КХЛ. «Дынама» (Мінск) - «Авангард» (Омск). Гірамая трансляцыя.
20.45 Бітва экстрасенсаў.
21.55 Танцы без правіл.
23.05 Камедыяна меладрама «Анатомія Грэй» (ЗША).
00.40 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Астан Віла - Арсенал.

07.00 Добрай раніцы, Расія!
09.10 Серыял «Вядзьмарскае каханне», 2008 г. Заключная серыя.
10.05 «Гарадок».
11.00 Весткі.
11.25 Пакой смеху.
12.10 Камедыяна меладрама «Каханы па найманні», Расія, 2007 г.

14.00 Весткі.
14.20 «Смяяцца дазваляеца».
16.50 Навіны - Беларусь.
17.00 Весткі.
17.30 «Юрмала». Фэст гумарыстычных праграм.
18.50 Навіны - Беларусь.
19.00 Весткі.
19.35 Дээктэй «Апошні загад генерала», 2006 г.
21.25 Фільм «Вандраванне ў закаханасць», Расія, 2007 г.
23.30 Фільм «Цярновы вянок». 2007 г.
01.00 Заканчэнне эфіру.

06.00 Сёння.
06.05 Інфармацыйны канал «Сёння раніцай».
09.00 «Галоўны герой».
10.00 Сёння.
10.20 «Хвацкія 90-я».
10.50 «Авіятары».

27 СНЕЖНЯ, СУБОТА

05.25 «Калядныя прыгоды Элаізы». Семейная комедыя (ЗША).
06.50 Брытва Окама.

07.20 Існаць.

07.45 «Добрай раніцы, Беларусь!».

08.45 Гатуем разам.

08.55, 14.55 «Беларусь. Гісторыя Перамогі».

09.00, 12.00, 15.00 Навіны.

09.05 Здароўе.

09.40 Камедыины серыял «Як сказаў Джым» (ЗША).

10.15 Шпілька.

10.50 Ранішняя хвала.

11.30 «Будні чэмпіёнаў».

12.10 Залатая калекцыя савецкага кінематографа. «Спорталто-82». Камедыя (СССР).

14.05 Дакументальны фільм «Масфільм». Невядомая версія» (Расія).
15.15 Навіны рэгіёна.

15.35 «Беларускае кіно: Асацыяцыі Алега Сільвановіча». Маастацка- публіцыстычны тэлефільм (Беларускае тэлебачанне).

16.00 Вакол планеты.

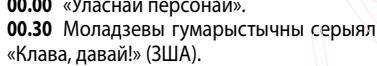
16.40 Гульнявое шоў «Інтуіцыя».

17.45 «Ваша лато».

18.35 Латарэя «Пляцёрачка».

18.50 «Вяртанне блуднага мужа». Камедыя (Украіна).
21.00 Панарама.

21.40 Фільм тыдня. «Сагнаць за 60 секунд». Баявік (ЗША).

07.00 АНТ прадстаўляе: «Суботняя раніца».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 «Шчаслівія разам». Камедыины серыял.

09.40 «Здароўе».

10.25 «Смак».

11.05 «Кветкі як цуд». Дакumentальны фільм.

11.35 Тэлечасопіс «Саюз».

12.05 Суботні «Ерапаш».

12.20 «Кошт поспеху Леаніда Філатава».

13.20 Леанід Філатав, «Пра Фядота-Стральца, заліхвакца малайчыну».

14.20 Чэмпіёны КВЗ. «Па-за гульней».

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 Прэм'ера. «Празвішча Фрэйндліх».

17.45 АНТ прадстаўляе: «Адзін супраць усіх».

18.50 «Ледніковы перыяд». Паказальны выступы.

20.00 Вялікая палітыка.

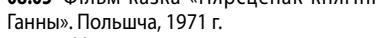
20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 «Ледніковы перыяд». Працяга.

23.45 «Пражектарпрысыхітан».

00.25 Што? Дзе? Калі?

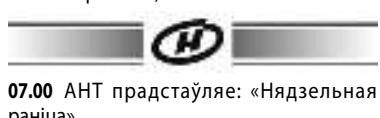
28 СНЕЖНЯ, НЯДЗЕЛЯ

- 06.20 Моладзевы серыял «Сэрца акіяна» (Францыя).
06.50 «Выспа скарбай Мапетаў». Прыгодніцкая камедыя (ЗША).
08.30 Альманах вандраванняў.
09.00, 12.00, 15.00 Навіны.
09.05 «Беларусь. Гісторыя Перамогі».
09.10 Арсенал.
09.40 Камедыны серыял «Як сказаў Джым» (ЗША).
10.10 Культурныя людзі.
10.50 Усе стыхі.
11.25 У свеце матараў.
12.10 Камедыя «Беражыся аўтамабілем» (СССР).

- 14.05 «Масфільм». Невядомая версія» (Расія). Дакументальны фільм.
15.15 Навіны рэгіёна.
15.25 Nota Bene.
15.55 КВ3. Фінал Еўралігі.
18.00 Суперлато.
19.00 «Золата Кольджата». Гісторыка-прыгодніцкі фільм (Расія).
20.35 «Спортлато 5 з 36». Забаўляльнае шоў.
21.00 «Панарама тýдня».
22.15 «Пра Адама». Камедыя (Ірландыя - Вялікабрытанія).

- 07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная раніца».

- 08.00, 09.00 Нашы навіны.
09.05 Нядзельная пропаведзь.
09.20 «Шчаслівія разам». Камедыны серыял.
09.55 «Шалапутнія нататкі».
10.15 Пакуль усе дома.
11.05 Фазэнда.
11.40 Разумніцы і разумнікі.
12.25 АНТ прадстаўляе: «Ранішняя пошта».
13.05 «Казачы Эльф».
13.55 «Хвіліна славы».
16.00 Нашы навіны.
16.15 Навіны спорту.
16.20 АНТ прадстаўляе: «Міжнародная панарама».
16.40 Тэорыя неверагоднасці. «Зараджэнне жыцця».
17.15 Дыскатэка 80-х.
18.25 АНТ прадстаўляе: Рэаліц-шоў «Пасаг для няўствы». Фінал.
20.00 Контуры.

- 21.05 «Апошні герой: Забытый ў раі».
22.20 Фільм «Законы прывабнасці».
00.05 «Камедзі Клаб».

- 07.00 «Агенцтва 2». Камедыны серыял.
07.50 Фільм-казка «Жамчужная дзяўчына». Чэхія, 1997 г.
09.05 «Сабака ў ботах». Мультыплікацыйны фільм.
09.25 «Аўтапанарама».
09.55 «Відавочнік» прадстаўляе: самае смешнае».
10.50 «Вялікі сняданак».
11.30 «Аханне Маё». Камедыны серыял.
12.05 «Добры дзень, доктар!».
12.40 Камедыя «Бландынка за кутом». СССР, 1983 г.
14.10 «Паднімальнік пінгвіна». Канцэрт М. Задорнова.
16.00 «Культурнае жыццё».
16.30 «24 гадзіны».
16.50 «Уваскрэсенне класікі». Дыялогі аб музыцы.
17.45 «Далёкія сваякі».
18.00 «Аўтапанарама».

- 18.30 СТВ прадстаўляе: Прэм'ера! «Гісторыя БССР. Кароткі курс». Дакументальны фільм, 4-я серыя.
19.30 «Тыдзень». Інфармацыйна-аналітычная праграма.
20.30 Фільм «Шлік». ЗША, 2007 г.
22.20 «Спартовы тыдзень».
22.55 «Крутыя работы». Вынікі 3-га сезона народнага шоў.
23.20 Фільм «Небяспечныя гульні». ЗША, 2002 г.

- 07.40 Дабравест.
08.05 Mіr вашай хаце.
08.20 Бухта капітанаў.
09.00 Наша пляцёрочка.
10.05 Прыгодніцкая камедыя «Дэніс-кат зноў наносіць удар» (ЗША).
11.30 Медычныя таемніцы.
12.10 Пасоўванне +.
12.25 Слова пісъменніка.
12.55 «Славай, душа. by».
13.25 Жаночая ліга.
13.55 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Ньюкасл - Ліверпуль. Прамая трансляцыя.
15.55 Гіпноз.
16.55 Хакей. КХЛ. Дынама (Мінск) - Салават Юлаеў (Уфа). Прамая трансляцыя.
17.00 Камедыя «Месцы ў партэры» (Францыя).
20.35 Тэлебарометр.
20.55 Правы чалавека.
21.10 Камедыя «Месцы ў партэры» (Францыя).
23.15 Жаночая ліга.
23.35 Свая музыка.
00.20 Пасоўванне +.

- 07.00 «Здабытак рэспублікі».
07.15 Экранізацыя рамана I. Тургенева «Бацькі і дзеци». 1983 г. 4-я серыя.
08.25 Мультфільмы. «Грышкіны книёкі». Вэрхал.
08.50 «Студыя Здароўе».

- 09.25 «Смехапанарама Яўгенія Петрасяна».
10.25 «Гарадок».
11.00 Весткі.
11.10 «Сам сабе рэжысёр».
12.05 Прэм'ера. «Мой ласкавы і далікатны звер. Эміль Лоцян».
13.00 Дэтэктыв «Марш Турэцкага. Новыя прызначэнні».
14.00 Весткі.
14.15 Фільм «Пасылка з Марса». 2004 г.
16.45 Прэм'ера. «Зорны лёд».
19.00 Весткі тыдні.
20.15 Прэм'ера. Фільм «Уварванне». 2008 г.
22.15 Фільм «Страчаны рай». 2000 г.
00.50 Заканчэнне эфуру.

- 07.00 Мультфільм.
08.00 Сёння.
08.15 «Дзікі свет».
08.45 «Іх нормавы».
09.20 «Ямо дома!».
10.00 Сёння.
10.20 «Надзвычайнай здарэнні. Агляд за тыдзень».
10.50 «Quattroruote». Праграма пра аўтамабілі.
11.25 «Аўятыяры».
11.55 «Дачны адказ».
13.00 Сёння.
13.20 «Крамлёўская пахаванні».
14.10 Камедыя «Професіяналы».
16.00 Сёння.
16.25 «Дужэне за ўласнасць».
17.00 Вострасюжэтны фільм «Шпіёнскія гульні: ўцёкі».
19.00 «Сёння. Выніковая праграма».
20.00 «Чыстасардэчнае прызнанне».
20.35 «Надзвычайнай здарэнні. Агляд за тыдзень».
21.10 «Галоўныя герой».
22.20 «Рускія не здаюцца!».
23.00 «Наша тэма».
23.35 Камедыя «Шоў стагоддзя».

- 09.30 «Вось дык так!!!»
10.00 Лыжныя гонкі. Кубак свету ў Германіі (Оберхоф). Жанчыны. 5 км.
10.45 Лыжныя гонкі. Кубак свету ў Германіі (Оберхоф). Мужчыны. 5 км.
11.30 Горныя лыжы. Кубак свету ў Аўстрый (Семерынг). Жанчыны. Слалам-гігант. 1-я спроба. Прамая трансляцыя.
12.15 Лыжнае дваяборства. Кубак свету ў Германіі (Оберхоф). HS 140. Прамая трансляцыя.
12.45 Горныя лыжы. Кубак свету ў Італіі (Бормія). Мужчыны. Хуткасны спуск. Прамая трансляцыя.
14.00 Лыжныя гонкі. Кубак свету ў Германіі (Оберхоф). Жанчыны. 10 км вольным стылем. Прамая трансляцыя.
14.30 Горныя лыжы. Кубак свету ў Аўстрый (Семерынг). Жанчыны. Слалам-гігант. 2-я спроба. Прамая трансляцыя.
15.15 Лыжныя гонкі. Кубак свету ў Германіі (Оберхоф). Мужчыны. 15 км вольным стылем. Прамая трансляцыя.
16.00 Лыжнае дваяборства. Кубак свету ў Германіі (Оберхоф). HS 140.
16.15 Лыжнае дваяборства. Кубак свету ў Германіі (Оберхоф). Гонка па сістэме Гундэрсаны.
17.00 «Вось дык так!!!»
18.00 Футбол. Класіка Лігі чэмпіёнаў УЕФА. «Фейноорд» (Нідерланды) - «Дортмунд» (Германія). Сезон 2001 - 2002 гг.
19.00 Футбол. Класіка Лігі чэмпіёнаў УЕФА. «Чэлсі».
20.00 Скачкі на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Германіі (Оберсдорф). Кваліфікацыя. HS 213.
21.30 Фігуране катанне. Паказальныя выступы (Гётэборг, Швецыя).
23.00 Спартовыя бальныя танцы. Чэмпіянат Еўропы па лацінаамерыканскіх танцах у Расіі (Масква).
00.00 «Вось дык так!!!»
01.00 Скачкі на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Германіі (Оберсдорф). Кваліфікацыя. HS 213.

ШАНОУНЫЯ ЧЫТАЧЫ!

Газета «Новы час» распачынае падпіску на 2009 год.
Падпісацца на выданне можна на перыяд ад 1 месяца да 1 года праз пошту або праз банк

Падпіска на «Новы час» праз пошту

- Выразаем купон.
- На ПАШТОВЫМ ПЕРАВОДЗЕ пішам суму грашовага пераводу ў лічбах і пропісам.
- У графе «Ад каго» пішам прозвішча, імя, імя па бацьку.
- Ніжэй указываем адрас.
- Ідзэм на бліжэйшае паштовае аддзяленне і здзяйсняем паштовы перавод.
- Ксеракопію плацёжнага дакумента, атрыманага вамі, з указаннем тэрміну падпісکі і адрасам дастаўкі накіроўваем у рэдакцыю.
- Кошт падпісکі за адзін нумар — 500 рублёў (на адзін месяц — 2000 рублёў).

Міністэрства связи и информатизаціи
Республікі Беларусь

№ _____
(по реестру ф. 11)

№ _____
(по реестру ф. 10)

ПРИЕМ

Предоплата за доставку г-ты «Новы час»

Наименование предприятия связи, к - гербовая печать	Календарный шт. места подачи	№ по ф. 5	Сумма, вид услуги, подпись оператора
---	------------------------------	-----------	--------------------------------------

ПОЧТОВЫЙ ПЕРЕВОД на _____ руб.

(сумма прописью)

Кому Г-та «Новы час», р/с 3012211080010 філ. МГДОАО «Белинвестбанк»,
Куда код 153001764, УНН 190790926 г. Минск, ул. Коллекторная, 11

От кого _____

Адрес _____
(почтовый индекс и подробный адрес)

ИСПРАВЛЕНИЯ
НЕ ДОПУСКАЮТСЯ

Падпіска на «Новы час» праз банк

- Выразаем купон.
- Пішам прозвішча, імя, імя па бацьку і адрас.
- Указываем суму аплаты.
- Ідзэм у адзяленне банка і здзяйсняем пералік грошай.
- Ксеракопію плацёжнага дакумента, атрыманага вамі, з указаннем тэрміну падпісکі і адрасам дастаўкі накіроўваем у рэдакцыю.
- Кошт падпісکі за адзін нумар — 500 рублёў (на адзін месяц — 2000 рублёў).

ИЗВЕЩЕНИЕ

ЧИУП «Час навінаў»

(получатель платежа)

МГД ОАО «Белинвестбанк» г. Минск

(наименование банка)

Счет получателя 3012211080010

Лицевой счет

Код 764

УНП* 190790926

(фамилия, имя, отчество, адрес)

Вид платежа	Дата	Сумма
Період подписки указывает абонент		

Плательщик

Пеня

Всего

КВИТАНЦІЯ

ЧИУП «Час навінаў»

(получатель платежа)

МГД ОАО «Белинвестбанк» г. Минск

(наименование банка)

Счет получателя 3012211080010

Лицевой счет

Код 764

УНП* 190790926

(фамилия, имя, отчество, адрес)

Вид платежа	Дата	Сумма
Період подписки указывает абонент		

Плательщик</p

ЦІКАВА

ЮБІЛЕЙ ПРАВА НА ВЫПУКУ

ЗША АДЗНАЧЫЛ 75-Ю ГАДАВІНУ АДМЕНЫ СУХОГА ЗАКОНА

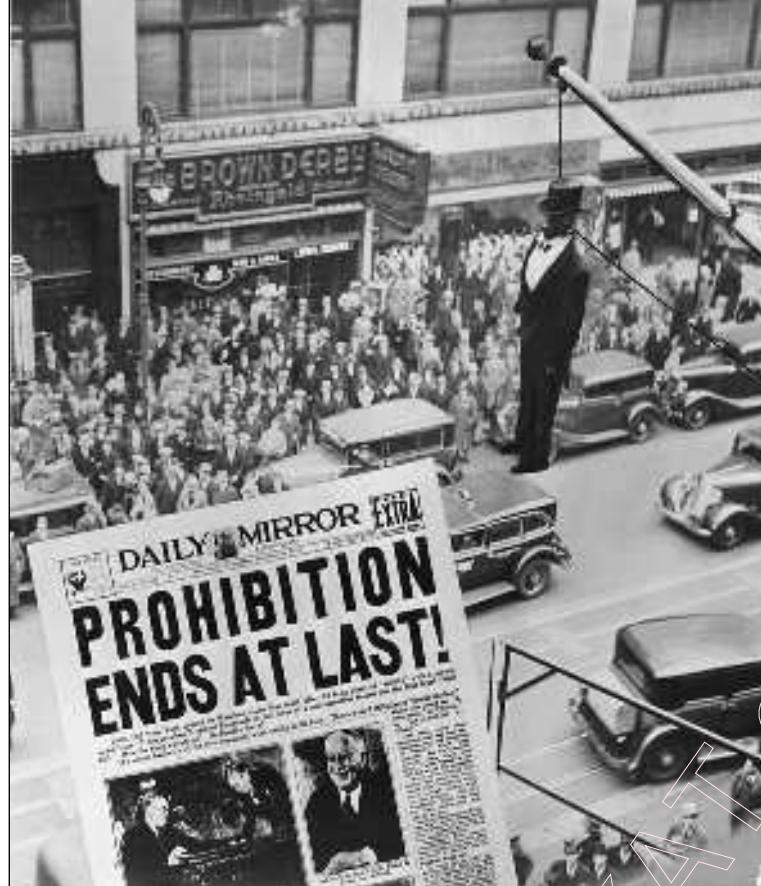
Іван БІЧ

5 снежня 1933 года ўсе амерыканцы напружана чакалі навінаў са штата Юта. Парламент Юты вырашаў, падтрымаць ці адхіліць праект 21-й папраўкі да Канстытуцыі. Тэкст папраўкі зноў дазваліяў грамадзянам набываць і ўжываць алкаголь. Ратыфікацыя праекту гэтым заходнім штатам азначала, што ініцыятыва за легалізацыю гарэлкі атрымала неабходную колькасць галасоў.

Юта прагаласавала «за». Што тут пачалося! Цэнтры вялікіх гарадоў сталі сведкамі натуральнага шаленства. Людзі, якія ссумаваліся па моцных напоях, не шкадавалі грошай. У Нью-Йорку, як пісалі газеты, адзін капиталіст набыў у прыступе радасці порцюю віскі за 90 долараў — сума, жудасная нават па цяперашніх часах. Зразумець гэта можна: амерыканцы фармальна не пілі амаль 14 гадоў — столькі дзейнічаў сухі закон.

Ідэя забароны алкаголю ў прынцыпі не новая. Так, у Расіі сухі закон дзейнічаў з пачатку першай сусветнай вайны аж да 1925 года. У 1915 годзе забаранілі алкаголь у Ісландыі, праўда, толькі на два гады. Потым чамусыці гарэлку дазволілі, а піва — не. Яго легалізавалі толькі ў 1989 годзе. У 30-я гады алкаголь быў забаронены ў Фінляндый.

У ЗША вайна за цвярозы ладжыцца пачалася яшчэ ў часы калоній. У 1657 годзе генеральны суд брытанскай калоніі Масачусетс забараніў продаж рому, брэндзі, віна і яшчэ шэрагу моцных алкагольных напояў. Аўтарамі гэтага праекту (як, дарэчы, і пазнейшых) былі лідэры пратэстанцкіх грамад. Яны распрацавалі цэлу тэорыю аб месцы гарэлкі ў вучэнні Хрыста. На думку пратэстантаў, паколькі гарэлка існуе, яна ёсць прадукт дзейнасці Бога.

А вось негатыўны ўплыў, які яна робіць на людзей, — справа д'ябла.

У 1789 годзе ў Канектыкуце 200 фермераў стварылі першую арганізацыю цвярознікаў у ЗША. Хутка падобныя ініцыятывы былі створаны ў кожным штаце. Сама ідэя сухога закона, аднак, узімка толькі ў 1840 годзе сярод прыхільнікаў метадысцкай царквы. У 1850 годзе актыўны рух за цвярозасць дабіліся першай перамогі. Штат Мэн забараніў вырабляць і прадаваць алкаголь на сваёй тэрыторыі. Развіцьцё поспех не атрымалася: грамадзянская вайна паміж Поўначчу і Поўднем зрабіла проблему не актуальнай.

Рух адрадзіўся напрыканцы 60-х гадоў XIX стагоддзя. У 1869 годзе была створана Prohibition Party (PRO) (Партыя забароны), праграмны пункт якой быў вельмі катэгарычны — татальная забарона алкаголю ў краіне.

PRO не магла канкурыраваць з вядучымі партыямі, аднак навязаць тэму была здольная. Ідэя

забароны алкаголю атрымала шырокую сацыяльную базу. Натуральная, яе падтрымлівалі жанчыны, якіх дасталі п'яныя мужы. Пад ёй падпісваліся пратэстанты, якія верылі, што з-за адсутнасці пляшки чалавек хутчэй зацікаўцца рэлігіяй. PRO падтрымлівалі сацыялісты, якім прасцей было тлумачыць вучэнне Маркса цвярозым працоўным. Як і расісты з Ку-Клус-Кланам: яны верылі, што колькасць беласкурых людзей у краіне вырасце дзяякуючы за-бароне выпіўкі. Ідэю падзялялі буйныя бізнесмены кішталту Ракфелера. Ім былі патрэбныя супраць забароны алкаголю.

Яны лічылі, што адмова ад алкаголю павінна стаць свядомым маральнym выбарам, а прымус дзяржавы не зробіць сапраўднага перавароту ў сумленні. Цяпер адзінны легальны напой у штатах быў сідр, зроблены ў хатніх умовах. Праўда, дазволены аўём прадукцыі напою быў абмежаваны.

У той час нават было модна фармаваць групы, якія заходзілі ў салуны, маліліся там, спявалі антыалкагольныя куплеты, галосна чыталі лекцыі. Адным словам, даставалі бармена.

Апошні ў выніку падобных інтэрвенцый прыбраў з меню

назвы алкагольных напояў.

У 1881 годзе Канзас стаў першым штатам, які забараніў

вырабляць у сябе алкагольную прадукцыю. Паступова тэмамагчымай забароны стала часткай агульнанацыянальнага палітычнага дыскурсу. Як у асяроддзі распубліканцаў, так і дэмакратаў узімкі моцныя фракцыі за забарону алкаголю. У 1916 годзе кандыдат «забаронцаў» быў нават абраны губернатаром Фларыды.

Аднак сапраўдны троумф для амерыканскіх «гарбачовых» прыйшоў у 1920-м, калі галоўнае патрабаванне цвярознікаў было выканана. Гэтаму, натуральная, садзейнічала гістарычная атмасфера. Калі ў 1917 годзе законопраект упершыню прадставілі грамадскасці, на двары стаяла першая сусветная вайна. У апанентаў ідэі не было аргументаў: час вымагаў мабілізацыі нацы.

У 1920 годзе вайна ўжо

закончылася, але затармазіць

праект было немагчыма. 16

студзеня Акт аб забароне алка-

голю ўступіў у сілу. Адзінмі

на той момант, хто публічна

яго крываў, быў медыкі.

Медыцына была яшчэ не вельмі

развітая, і алкаголь быў склад-

нікам шматлікіх лекаў. Цікава,

што некаторыя пратэстанцкія

грамады таксама выступалі

супраць забароны алкаголю.

Яны лічылі, што адмова ад

алкаголю павінна стаць свядомым

маральнym выбарам, а прымус

дзяржавы не зробіць сапраўд-

нага перавароту ў сумленні.

Цяпер адзінны легальны напой

у штатах быў сідр, зроблены ў

хатніх умовах. Праўда, дазволен-

ы аўём прадукцыі напою быў

абмежаваны.

Фінал праекту з забаронай

гарэлкі аказаўся самым трагіч-

ным. Назіральнікі пісалі, што

рэалізацыя ідэі сухога закона

чымсьці падобнае на вынікі

сацыялістычнага эксперыменту

у Расіі: думка добрая, але вынік

адмоўны. Праз некалькі гадоў

нават аўтары закона прызнавалі

ягоны правал.

Першы вынік: людзі сталі

піць яшчэ больш. Спажываць

алкаголь, які стаў сівалам

чагосьці крутога, стала добрым

тонам нават сярод жанчын.

Сухі закон быў дэтанатарам выбуху арганізаванага крыміналу, які заняўся кантрабандай алкаголю і яго нелегальным продажам. Так, толькі вядомы гангстэр Аль Капоне напрыканцы 20-х гадоў кантроліраваў 10 тысяч (!) кафэ, якія нелегальна разлівалі алкаголь кліентам. Бандыты мелі каласальныя прыбылі. Яны штогод тайна прадавалі амерыканцам алкаголю на 500 мільёнаў долараў. Маючы столькі грошай, гангстэры пашырылі сферу ўплыву: пачалі падкупляць суды, палітыкаў, браць пад кантроль іншыя сектары гаспадаркі. Дзякуючы сухому закону свет упершыню даведаўся слова «рэктэ».

Закон аказаўся непапулярным, аднак патрэбна была вялікая дэпрэсія, якая дала падставы падтрымкі для новых радыкальных ініцыятыў.

Спачатку ў кангрэсе адбыліся дэбаты наконт рэабілітацыі піва. На пачатку 30-х сапраўды піва дазволілі, аднак утрыманне спірту ў напоі мусіла быць менш за 4 градусы. І толькі 5 снежня 1933 года дазволілі продаж алкаголю якога заўгодна гатунку і моцнасці.

Праўда, 21-я папраўка пакідала за штатамі права кантроліраваць гэту сферу. У выніку Micicіпі дазволіў продаж алкаголю толькі ў 1966 годзе, а Канзас да 1987-га не дазволіў прадаваць у крамах моцныя алкагольныя напоі.

Аднак нельга казаць, што эра сухога закона мела выключна негатыўныя вынікі. Парадак сальна, аднак пасля 5 снежня 1933 года ў краіне адкрылася толькі палова ад колькасці салонаў і бараў, якія працавалі да пачатку «сухіх часоў». Вялікім дасягненнем гэтай эры забароны лічыцца папулярызацыя піўной культуры, так званай «beer lager». Кліент прыходзіць у бар, каб выпіць пару кубкаў піва і паразмаўляць з сябрамі, а не напіцца як параза.

І напрыканцы яшчэ адзін цікавы факт пра сухі закон. Дзяякуючы яму ў ЗША — краіне эмігрантаў — упершыню з'явіліся свае эмігранты. У 20-я гады з Штатаў эмігрыравалі вінаробы.

ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЕСА ПРА БЕЛАРУСЬ

Літва, як іншыя краіны Еўропы, таксама зацікаўленая — энергетычны дыбаланс нікуму не патрэбны. Ролю беларуска-літоўскага супрацоўніцтва ўзмачняе той факт, што Брушель адмаўляеца працягнуць тэрмін эксплуатацыі Ігналінскай АЭС. Пакуль у Літве не з'явіца новая электрастанцыя, пастаўкі енергіі трэба будзе каратынаўца з суседзямі. Міжтым, Беларусь мае намер пабудаваць сваю АЭС. Мінск, здаецца, таксама пачынае разумець, што дыялог можа быць як энергетычны, так і палітычны — гэта дыктуюць вылікі сучаснасці.

«Geopolitika» (Літва)

Прагляд нацыянальных законаў у адпаведнасці з нормамі ЕС, у тым ліку і ў вобласці ўжывання права (адна з умоў сяброўстваў у праграме Усходнія партнёрства), па сутнасці, значыць знішчэнне ўсёй беларускай сістэмы.

Фактычна ўмова «партнёрства» — адмова Беларусі ад статуса сателіта Расіі, змена геастратэгіі. Праўда, ніякі беларускі геастратэгіі і так німа. Ёсць імітацыя будаўніцтва Саюзной дзяржавы, пад сурдзінку якога афіцыйны Мінск атрымлівае палітычныя і эканамічныя прэферэнцыі ў Москву.

«Евразия» (Расія)

Адзінам нацыяналістам Еўропы па сутнасці ёсць Бацька Лукашэнка, які ўжо 15 гадоў «разводзіцца» Вашынгтон і Брюсель. АПН (Расія)

Не будучы ў стане прымусова знішчыць наступствы сусветнага крызісу, Аляксандар Лукашэнка загадаў хаціць пазбегнуць масавых скарачэнняў. Галоўным чынам мова ідзе пра скарачэнні працоўнага графіка, пра перавод

людей на скарочаны працоўны дзень, працоўны тыдзень, пра выхад у адпачынкі за свой кошт. Напрыклад, узяць заробак аднаго і падзяліць на двух. Ва ўмовах дзяржавайнай цэнтралізаціі эканомікі гэта магчыма. Праўда, не доўга. Таму што народ сам разбяжыцца!

«Deutsche Welle» (Германія)

Хлусці, трэба прызнаць, хітра і дасканала. «Беларусь звярнулася да Расіі за крэдытам», — паведамілі пасля сустэрэчы Лукашэнкі і Мядзведзеў ўсе прарэжымныя СМІ. Пры гэтым ніводнага слова пра тое, што Мядзведзеў быў вымушаны даць пазітыўную ацэнку стану беларускай эканомікі ў дні глабальных катаклізміў. Як і тое, што крэдыт не звязаны з крызісам. Патрэба ў ім узімкала па віне расійскага боку, які груба парушыў Саюзную дамову і ўзняў кошты на газ і нафту. Аднак тыя, хто слухаў паведамленні з тэлевізару, натуральна,

ЗАМЕЖЖА

▼ МІЖНАРОДНЫЯ НАВІНЫ

ЗІМБАБВЕ

Улады Зімбабве абвінавачваюць Вялікабрытанію ў эпідэміі халеры, якая забрала жыцці амаль 800 чалавек, паведамляе «РИА Новости».

Улады Зімбабве звязваюць узнікненне халеры з выкарыстаннем Вялікабрытаніі ў краіне «сур'ёзнай біялагічнай і хімічнай зброй». Так, прэзідэнт Роберт Мугабэ, як заявіў яго прес-сакратар, лічыць, што сітуацыю з халерай «спланавалі на Захадзе з мэтай уварвання».

Разам з тым, Еўрасаюз падазрае Мугабэ ў штучным стварэнні ўспышкі халеры ў гэтай краіне.

У жніўні ў Зімбабве пачалася эпідэмія халеры, цяпер гэтае захворванне ахапіла ўжо прыблізна 13 тысяч чалавек. Паводле звестак СААЗ, колькасць ахвяраў эпідэміі ў Зімбабве ўзрасла да 774 чалавек, і лічбы павялічваюцца кожны дзень. Арганізацыя абервергla заяву ўладаў Зімбабве аб тым, што эпідэмія ўдалося перамагчы.

Эканоміка Зімбабве знаходзіцца ў глыбокім кризісе. Узворенъ бесправцоў дасягнуў 80 працэнтаў, а некалькі мільёнаў жыхароў краіны ўжо сталі бежанцамі. Зімбабве адчувае недахоп харчавання і паліва, насельніцтва пакутуе ад адсутнасці нармальнага медыцынскага абслугоўвання.

ЧЭХІЯ

«Чэхі заўсёды былі прыхільнікамі адзінай Еўропы. Іх меркаванні разыходзяцца толькі ў тым, як далёка павінен зайсіці працэс еўраінтэграцыі», — заявіў прэзідэнт Чэхіі Мірэк Тапаланек у інтэрв’ю тэлеканалу «Еўраньюс».

Прэзідэнт Чэхіі вядомы сваім еўраскепсісам. Чэхія, да якой на першое падзеньне 2009 года прайдзе старшынства ЕС, — адзіная краіна аўтаданай Еўропы, якая не галасавала па Лісабонскім пагадненні. Рашэнне адносна пагадненні, якое павінна стаць канстытуцыйнай ЕС, перанесена на люты.

Прэм’ер лічыць, што ўстаноўка амерыканскага супрацьракетнага шчыта ў Чэхіі ў складніці адносіны з Расіяй. Пры гэтым ён выступіў за працяг прамоў з Москвой аб новым пагадненні або партнёрстве. Тапаланек указаў на складаныя гістарычныя адносіны паміж Расіяй і Чэхіяй і падкрэсліў, што «ў інтарэсах краіны заставацца ў складзе Еўрасаюза».

ІРЛАНДЫЯ

Прэм’ер-міністр Ірландіі Брайан Коуэн пацвердзіў, што ў наступным годзе ў краіне пройдзе паўторны рэферэндум па Лісабонскім пагадненні, паведамляе «РИА Новости».

Планы Еўрасаюза па замене праекта канстытуцыі Лісабонскім пагадненнем, што вызначае прынцыпы і механізмы больш эфектыўнага функцыянавання ЕС, заішлі ў тупік з правалам рэферэндуму ў Ірландіі. Для ўваходжання яго ў сілу неабходна ўхваленне ўсіх краін аўтаданай Еўропы.

12 снежня лідэры Еўрасаюза на саміце ў Брюсселе пагадзіліся з шэрагам саступак Ірландыі з улікам заклапочанасці ірландскай грамадскасці. У прыватнасці, у выпадку ратыфікацыі пагаднення Ірландыі будзе дадзена пастаяннае прадстаўніцтва ў Еўракамісіі ў асобе еўракамісара.

ЛАТВІЯ

Латвія можа справіцца з наступствамі фінансавага кризісу без міжнароднай дапамогі, заявіў 14 снежня прэм’ер-міністр рэспублікі Іварс Годманіс.

«Мы знойдзем магчымасць абысціся сваімі сродкамі», — сказаў і. Годманіс. Латвія перажывае самы моцны эканамічны спад у ЕС. ВУП краіны ў трэцім квартале 2008 года ў парыўнанні з тым жа перыядам мінулага года ўпаў на 4,6%.

Парламент Латвіі 12 снежня зацвердзіў урадавую праграму стабілізацыі эканомікі, што прадугледжвае павышэнне стаўкі падатку на дададзеную вартасць з 18% да 21%, а таксама скарачэнне расходаў дзяржустану на 15%. Апрача таго, праграма прадугледжвае знижэнне стаўкі падаходнага падатку насынцтва з 25% да 23%. Ёй таксама запланаваны значныя зменненні ў дзяржбюджэце краіны 2009 года. Латвія зварнулася па дапамогу да Міжнароднага валютнага фонду і Еўракамісіі.

ЧАРНАГОРЫЯ

Кіраўніцтва краіны падало заяўку на ўступленне ў Еўрасаюз. Камісар па пашырэнні Еўрасаюза Олі Рэн вітаў гэтыя крок Чарнагорыі. Заяўка перададзена Нікаля Сарказі, прэзідэнту Францыі, якая старшынствуе ў Еўрасаюзе.

Олі Рэн назваў гэта «гістарычным этапам, сведчаннем цвёрдай прыхільніцтва Чарнагорыі да агульных еўрапейскіх і фундаментальных каштоўнасцей».

Чэхія, да якой прайдзе старшынства ў ЕС у першым падзеньні 2009 года, заявіла пра гатоўнасць падтрымаць планы Чарнагорыі па ўступленні ў ЕС.

Кандыдацкі статус дазволіць Чарнагорыі атрымліваць больш тэхнічнай і іншай дапамогі для прыёму краіны ў паўнапраўную сябры Еўрасаюза.

ЛІТВА

Літва можа пераадолець наступствы эканамічнага кризісу без дапамогі Міжнароднага валютнага фонду. Да такога заключэння прыйшла місія фонду ў гэтай краіне, паведамляе агенцтва «Франс Прэс».

Прэм’ер-міністр Літвы Андрыус Кубіліус пацвердзіў, што МВФ станоўча ацаніў зробленыя крокі і планы ўрада.

Як прагназуе Міністэрства фінансаў Літвы, у 2009 годзе краіну чакае сур'ёзна рэцэсія. Міністэр фінансаў Альгірдас Шэмета на пасяджэнні ўрада 15 снежня паведаміў, што згодна з праектам бюджету яго расходы ў наступным годзе перавысяць даходы на 1,496 мільярда літаў (каля 600 мільёнаў долараў ЗША).

► ТЭЛЕБАЧАННЕ

ТАЛЕРКА АПАЗІЦЬ!

Алег НОВІКАЎ

Незалежнай беларускай тэлекампаніі «Белсат», якая вяшчае з Польшчы, споўніўся год. Хочацца пажадаць ягоным супрацоўнікам, калі не пераехаць як мага хутчэй на радзіму, то хадзіць па падарыць поспех іранскіх калегаў.

Слова «Галівуд» выклікае ў Іране не толькі асацыяцыю са славутым цэнтрам амерыканскай кінаіндустрыі. «Галівуд» ва ўяўленні іранскіх улад гэта яшчэ і выклік іх манаполіі на электронныя медыя. Справа ў тым, што на Галівудскіх горках, акрамя офісаў шматлікіх кінематографічных кампаній, таксама месціцца студыя Нацыянальнага іранскага тэлебачання (NITV).

Канал NITV быў створаны ў 1980 годзе іранскім палітычнымі эмігрантамі, якія пакінулі радзіму пасля ісламскай рэвалюцыі. Сярод тагачасных бежанцаў было шмат артыстаў і музыкантаў, чыя творчасць была забаронена новым рэжымам. Новы іранскі ўрад патрабаваў, каб культурная палітыка будавалася выключна на прапагандзе рэлігійных каштоўнасцей.

Адзін з іранскіх культурных дзеячаў, які атрынуўся ў Каліфорніі, вырашыў, што эмігрантам (з часам іх стала ў Штатах ужо прыблізна 600 тысяч чалавек) будзе цікава глядзець ТВ на роднай мове. Ён знайшоў гроши і пачаў справу.

Кандыцыя каналу ўключала ў сябе як палітычна-аналітычны, так і забаўляльны блок. Шырокая праблематыка стала сакрэтам поспеху.

Праўда, некаторыя іранскія палітыкі ў эміграцыі лічаць, што NITV з'яўляецца агентам спадарожнікавых антэнаў. Фармальны прычынай забароны стала наяўнасць у прадацах каналаў, якія вяшчалі праз спадарожнікі, элементаў распусты.

Прыняты тады закон дзейнічае дасюль і пагражае аматарам спадарожнікавых антэнаў штрафам прыкладна ў 500 долараў. Аднак да пэўнага моманту ўлады не праvodзілі сістэмнага пераследу тых, хто глядзіць ТВ праз талеркі.

У сяло чаргу, у грамадстве ў адказ на цік пачалося ўдасканаленне мастваў знешніх маскіроўкі прыбораў. Антэны хаваюць у Іране ў нішах сцен, прыкрываюць зверху адзеннем і фанерай.

Адзін з украінскіх журналістаў, які наведаў Тэгеран сем гадоў таму, пісаў, што падчас

ягонага візіту ўся сталіца была ахопленая чуткамі аб нейкім іранскім геніі інжынернай думкі. Майстар быццам прыдумаў спецыялнае пакрыцце, якое дазваляе прыймаць ТВ-сігнал. З яго дапамогай можна глядзець спадарожнікі, пафарбаваўшы гэтым рэчывам нават звычайнія вонкі. Пра спецыяліста казалі таксісты, пасажыры аўтобусаў, наведвальнікі кафэ.

Аднак калі NITV перайшоў на спадарожнікавы фармат трансляцыі, адносіны да ўладальнікаў антэнаў сталі больш жорсткія. Магчыма, на такі крок улады падштурхнулі студэнцкія беспарядкі ў 2003 годзе. Сусветная іранская супольнасць даведалася пра гэта з трансляцыі NITV.

З тых часоў у краіне час ад часу адбываюцца так званыя «спадарожнікавыя войны». У вялікіх гарадах праходзяць паліцыйскія рэйды: ахоўнікі парадку шукаюць і канфіскуюць антэны. Іранскі ўрад нават заявіў, што грамадзяніне, якія супрацоўнічаюць з каналамі кішталту NITV, могуць быць прызначаныя да крымінальнай адказнасці.

Затое на Захадзе лічбы, названыя парламентарыем, выклікалі фурор у лідэраў апазіцыі. Нават самыя вялікія аптымісты не думалі, што аўдыторыя спадарожнікавых апазіцыйных каналуў такая вялікая. У іх дакладах фігуравала лічба ў 3-4 мільёны. Каментуючы сітуацыю, дырэктар аднаго замежнага апазіцыйнага ТВ заявіў, што ў бліжэйшыя гады абсалютна реальная ахапіць сеткай вяшчання апазіцыйных студыі да 90 працэнтаў іранцаў.

НЕТРАДЫЦЫЙНА

СВЯТАРЫ, ЯКІЯ СПЯВАЮЦЬ

Алег НОВІКАЎ

Слова «святар» звычайна выклікае ў свядомасці асацыяцыі з сумнымі царкоўнікамі, што чытаюць біблейскія тэксты або моляцца. Час забыць пра старыя клішэ. Гурт святароў спевакоў з Паўночнай Ірландыі штурмуе вяршыні музычных хіт-парадаў.

«Святары», або на ангельскай мове «The Priests», — музычны гурт сапраўдных святароў з горада Дэрбі (Паўночнай Ірландыі). Склад гутра: айцец Яўген О'Хаган, айцец Марцін О'Хаган і айцец Давід Дэлагры. Усе яны фактычна аднагодкі: Марціну — 45, Яўгenu — 48, а Дэвіду — 44 гады. Яшчэ ў дзяцінстве, калі ім было пад дзесяць, яны началі ў школе спяваць разам. Потым

Кірауніцтва SonyBMG прапанавала святарам контракт на два мільёны долараў. Прадзюсерам святароў пагадзіўся стаць Майк Хеджэс, які ў свой час раскручвае славуты гурт «U2».

працягнулі спяваць у каледжы, дзе за заўзятую цікавасць да каталіцызму аднакласнікі клікалі іх «святая тройца». Не пакінула тройца хобі і пасля таго, як кожны з іх атрымаў святарскі сан.

Прыблізна гадоў дваццаць яны спявалі санеты і гімны для наведальнікаў маленькага храму ў Дэрбі і нават не думалі, што ў адзін цудоўны дзень музыка перакуціць усё. Аднойчы іх абсалютна выпадкова пачуў нейкі прафесійны музыка і пераканаў святароў даслаць дэмантстрацыйную версію ў музычную кампанію SonyBMG. Святары зрабілі запіс, хача раней ніколі не бачылі нават студыйных мікрофонаў. Вынік быў ашаламляльны.

Кірауніцтва SonyBMG нечакана прапанавала святарам контракт на два мільёны долараў. Прадзюсерам святароў пагадзіўся стаць Майк Хеджэс, які ў свой час раскручвае славуты гурт «U2». Дададзім, што Майк — былы панк-анархіст, які ў маладосці ставіўся да рэлігіі вельмі адмоўна. Яшчэ да дня першага рэлізу альбому стаў сенсацыяй. Дастатковая сказаць, што альбом адразу паступіў у продаж у 33 краінах. Акрамя таго, адна амерыканская кампанія зняла напярэдадні выходу альбому дакументальны фільм пра калектыву.

Трэба прызнаць, што ѿ SonyBMG працуецца сапраўдныя прафесіяналы сваёй справы. Альбом з запісамі песняў святароў прадаецца як гарачыя пірагі. На днях кампанія Guinness World Record, якая займаецца маніторынгам музычнага рынку, прысудзіла «The Priests» прэмію ў намінацыі «Самы лепш прадаваемы дэбютны альбом». Не апошнім фактам поспеху альбому было і раашэнне

не павінны ламаць графік іх царкоўнай службы. «Мы былі і будзем святарамі. Гэта праца грэз нам сэрцы», — кажа айцец Марцін.

Царкоўнікі, калі анализуюць свой нечаканы поспех, кажуць, што іх музычная кар'ера ёсць напоўна праява Божай волі. Адзін са святароў перад тым, як прыніць раашэнне падацца ў камерцыйны праект, доўга маліўся і шукаў парады ў тэалагічных працах. Апошнім штуршком пагадзіцца на прапанову SonyBMG сталі слова Папы Яна Паўла II, які неяк казаў пра значэнне для касцёла пашырэння папулярнасці царкоўнай музыкі. Так ці інакш, з'яўленне «The Priests» на музычным рынке пашырыла магчымасці Ватыкану выходзіць на младаў. Падчас розных інтэрв'ю, якія перадаюць папулярныя сярод моладзі каналы, святары кажуць пра грэх абORTУ або аспречваюць дурны міф нібыта кожны царкоўнік педафіл.

Тээзіс пра тое, што «The Priests» — промысел Божы, некаторым чынам падзяляюць і прафесійныя прадзюсеры гуртоў. «Ці мае нехта са святароў шанец стаць новым Фрэнкам Сінатрам або Элвісам Прэслі? Абсалютна не», — кажа адзін з іх. — Аднак дзіўным чынам іх музыка і яе змест фантастычна пасуецца гісторычнай атмасферы». На яго думку, святары сваімі песнямі ствараюць нейкую эмацыйную гармонію паміж асобай і наваколлем. Якраз гэтага сапраўды надзвычай часта не хапае людзям.

Паколькі першы блін аказаўся не комам, самі святары будуюць грандыёзныя планы. Адзін з іх нават заклікаў ідзяла папулярнай культуры спявачку Брытні Спірс рыхтавацца да пенсіі. Ен паабяцца, што рэйтывінг Брытні хутка ляжненца на хвалі папулярнасці «The Priests», што ўвесь час расце. Магчыма, гэта было сказана ў якасці жарту, але ж, магчыма, што і не...

ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

ГОРДАН БРАЙН

Прем'ер-міністр Вялікабрытаніі, лідэр партыі лейбарыстаў, моцна пасварыўся з Берлінам. Прычына — слова фінансавага міністра Германіі Пітэра Штэйнброка. У адным з інтерв'ю ён назваў кірауніка кабінету Яе Вялікасці «тупым кейнсіянцам» (Джон Кейнс — вядомы брытанскі эканаміст, які падчас крызісу 20–30-ых гадоў, выступаў за дзяржаўнае рэгулюванне). Падставай парапанаць Кейнса і Брайна стала раашэнне Даунінг Стрыт, 10 выдзеліць дваццаць мільярдаў фунтаў на падтрымку брытанскай эканомікі. Выраз Штэйнброка не спадабаўся Лондану і амаль выклікаў дыпламатычную вайну: пасол Вялікабрытаніі ў Берліне патэлефанаваў кірауніку нямецкага МЗС і выказаў сваё нездадальненне. На думку брытанскага ўраду, у немцаў няма ніякіх прычын лічыць Брайна заўзятым антылібералам. У якасці аргумента пасол спасылаецца на раашэнне Еўрасаюзу выдзеліць на падтрымку кантынентальнай гаспадаркі аж 200 мільярдаў єўра. Лондан звяртае ўвагу Берліна на тое, што складанай часткай крытыкі торы на адрес Брайна ёсць таксама антыеврапейскі лозунг. Так, кансерватарамі не падабаецца раашэнне Брайна падтрымаць уключэнне Харватыі ў ЕС у 2010 годзе.

АЛЬВАРА УРЫБЭ

Презідэнт Калумбіі пад упрыгожэннем перамогі Барака Абамы на выбарах прэзідэнта ЗША вырашыў перапісаць гісторыю краіны. Па заказу дзяржавы гісторыкі начали архіўныя пошуки — які колер скуры на самай справе меў Віктар Макера Шау — калумбійскі палітык сярэдзіны XIX стагоддзя, які нават адзін час быў прэзідэнтам. Адпаведна некаторым краінікам, Віктар быў чарнаскурый. Эліце краіны, якая галоўным чынам складалася з белых, было сорамна за такі факт, і праз нейкі час было вырашана выкрасіць імя Віктара са спісу калумбійскіх прэзідэнтаў. У краіне нават быў забаронены арыгінальны партрэты Віктара. Усе яны былі адрастушаваны. Віктар выглядаў на іх з белай скурой. Аднак планы фальсіфікатораў гісторыі праваліліся. Нейкім чынам адзіны партрэт, на якім выяўлены чарнаскурый Віктар, трапіў у Парыж. Сёння гэтая фатаграфічнае картачка дазваляе калумбійцам ганарыцца тым, што іх краіна ў галіне расавай талерантнасці, магчыма, баўгнала ЗША прыблізна на 150 гадоў.

ВІКТАР ЮШЧАНКА

Прэз-служба ўкраінскага лідэра заявіла пра адмену прэс-канферэнцыі ў інтэрнэце, якая планавалася на 16 снежня. Афіцыйная падстава — у прэзідэнта вельмі шчыльны графік. Між тым, большасць экспертаў лічаць, што Юшчанка проста збляўся. Справа ў тым, што кірауніку Украіны давялося б адказваць на пытанні, якія ставяцца карыстальнікі сесіі. Аднак самия рэйтингавыя пытанні наўрад ці выклікаюць задавальненне ў Юшчанкі. З вялікім адрывам фігуруе пытанне: «Колькі трэба заплаціць прэзідэнту, каб ён разам з усімі дэпутатамі, міністрамі і чыноўнікамі з'ехаў за мяжу і не замінаў Украіне нармальна развівацца?» Адказ на яго жадалі пачаць 53 тысячи чалавек. Таксама ў лідэрах пытанне пра дэпутата Рады, які, будучы п'яным, у Роўна наехаў на сваё машыне на маленъку дзяўчынку. Дзяўчынка загінула, а забойца дасюль на свабодзе. «Калі вінаваты нарешице будзе за кратамі?» — хорам пытаяць восем тысяч украінцаў. Прыкладна столькі юзероў спыталі: «З якога боку прэзідэнт любіць есці шакаладныя рагалікі?» У прэзідэнта таксама часта цікавяцца: «Куды лепш эміграваць з Украінай?» Дарэчы, у мінулым годзе пытанні да падобнай прэс-канферэнцыі былі больш мяккімі. Кшталту: «Як прыладзіць KDE2 пад аперацыйную сістemu FreeBSD?»

ІМПРЭЗА

ДЗЕНЬ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА

Аляксей Хадыка

**Ефрасіння Палацкая,
Анастасія і Сафія Слуцкія,
слуцкія ж ткачы, Паўлінка**
— вобраз Беларусі праз
стагоддзі настолькі рэгулярна
ӯласбляўся як вобраз
жаночкі, што пераутварэнне
аднаго з аўтараў гэтых
ӯласбленняў, Максіма
Багдановіча, паэта «(не)-
самотнага» і задуменнага,
метадам містэрыйнага
прачытання і сіламі акторкі-
выканнаўцы аднаго з гэтых
жаночых вобразаў (Анастасіі),
акторкі Купалаўскага тэатра
Святланы Зелянкоўской,
выглядала амаль як
заканамернасць.

ча яму не ўдалася» (радыё «Свобода», Любоў Лунёва).

Тым больш, што славутае Багдановічайскае «Біле ў сэрцы іх, біце мячам!» — тэма патрыятычнага закліку да мужчын-змагароў, пасланы на бой са здраднікамі Радзімы (якая таксама прагучала ў спектаклі-містэрый) — класічная літаратурная тэма звароту да сваіх мужчын з боку сясцёр-жонак-маці, якія выпраўляюць братоў-мужоў-сыноў на вайну. Зноў жаночы голос на сцэне.

У кожным разе тое, што адбывалася 10 снежня ў Вялікай залі Белдзяржфілармоніі, на наступны дзень пасля 117-годдзя ад нараджэння паэта, і што называлася містэрый «Дзень Максіма Багдановіча» — праект Ларысы Сімаковіч, — было нечым не зусім звыклым. Таму і атрымала зусім розныя водгукі. Ад «найважнейшая музычная падзея Беларусі за ўесь 2008 год» і «пастаноўка з тых, якія складаюць актуальны фонд нацыянальнай культуры кожнай краіны» (Кірыл Барысенка, «Белгазета»). Да водгуку, у якім адбілася адваротная крайнасць: «Неадназначна людзі ставіліся да прэм'еры. Некаторыя выказваліся, што чакалі іншага, і задумка аўтара наблізіць навельныя да творчасці Максіма Багданові-

Я хачеў бы спаткаца з Вамі
на вуліцы
У ціхую сінюю ноч
І сказаць:
«Бачыце гэтая буйныя зоркі,
Ясныя зоркі Геркулеса?
Да іх ляціць наша сонца,
І нясеца за сонцам зямля.
Хто мы такія?
Толькі падарожныя,—
папутнікі сярод нябес.
На што ж на зямлі
Сваркі і звадкі, боль і горыч,
Калі ўсе мы разам ляцім
Да зор?»

Напэўна, ва ўсіх водгуках адбіліся асаблівасці містэрый як формы ўздельніца на свядомасць і фантазію гледачоў. Уласбленыя ў вельмі розных музычных, сцэнічных, тэатральных і нават поп-культурных жанрах пачуцці,

думкі і перажыванні могуць быць прачытаныя гледачом, а могуць не супасці калі не з яго культурным кодам, то хоць бы з настроем і чаканнямі сённяшняга вечара. У апошнім выпадку ўзнікае адчуванне падманутых спадзяванняў.

Так ці інакш, у кліпава-калейдаскапічнай манеры аўтар пастаўоўкі імкнулася спалучыць разам і ўласбіць «Багдановічайскія матывы і рефлексіі праз гендэрна мадэрнізаваны тэатр, класічныя формы музыку ўласнага сачынення Ларысы Сімаковіч у выкананні «Класік-авангарда», фальклорныя кампазіцыі тэатра «Госціца», нумары хард-рокавай групы In Search For (і Яна Жанчака), гурта «Ліцвінскі хмель», дзяючага рэп-трыа і Лявона Вольскага з «N.R.M.» у ролі саміх сябе.

Цікава, як уласныя пераўва-ласблennі або адсутнасць апошніх пракаментавалі ўздельнікі пастаноўкі.

«Як акторка я б магла сыграць каго заўгодна, але павінна быць прычына. І тут яна ёсць, — пракаментавала сваю ролю Святлана Зелянкоўская. — Тут няма такога акцэнту, што Багдановіч грае жанчына. У мастаку і паэту сумишчаецца як жаночае, так і мужчынскае».

Гурт «N.R.M.», наадварот, быў здзіўлены прапановай выступіць у містэрый ў вобразе саміх сябе і зайграць са сцэны «дзяжурныя» кампазіцыі «Лёгкія-лёткія» і «Тры чарапахі».

Музыка Піт Паўлаў распавёў у інтэрв'ю радыё «Свобода»: «У нас расійскі тэлевізар, нам расійская ментальнасць навязваецца на

дзяржаўным узроўні, у нас прапагандуюць нейкіх расійскіх зорак. У нас цяпер не з'яўляюцца ні зоркі спорту, ні зоркі мастацтва, ні зоркі пазэй... На жаль, апошнія гады не даюць зорак ні ў якай галіне. «N.R.M.» падрыхтаваў дзве песні на вершы Максіма Багдановіча да праекту, але высветлілася, што ў праекце «N.R.M.» патрэбны ў якасці культуралагічнай з'явы».

Так бы мовіць, альтарнатыўная расійская папса ўсучасненая «зорка Максіма» на рокавай сцэне.

Такім чынам, гледачы ўбачылі дзевяць навел-містэрый, выкананых у розным музыка-рытмічным і пластычным ключы, звязаных з творчасцю Максіма Багдановіча, яго вершамі або з успамінамі пра яго — у душы і сэрцы. А вобразам Максіма зрабілася Святлана Зелянкоўская. «Чым не твар сучаснай Беларусі?» — запыталася «Наша ніва», заўважыўшы яе выгаднае адрозненне ад іншых (папсовых) твараў, якія навязваюцца публіцы апошнім часам.

Навелы-містэрый — «Дождж», «Пачатак краю», «Край русалак» — былі пра дзяцінства і ўспаміны, укаранёныя ў памяці з казак, песень, дзіцячых гульняў. «Каханне» — юначая пальміянай лірыка. «Крыж», «Прысуд» — уласбленині грамадзянскай пазіцыі, патрыятычна-гнеўны зварот праз дзесяцігоддзі да сучаснікаў, якія адцураліся сваёй нацыянальнай культуры.

Ларыса Сімаковіч выказалася меркаванне, што калі не свядома, то на падсвядомым узроўні беларускаму гледачу абыдзіт заезджыя «прастакі», за якіх ён плаціць

немалыя грошы: «На нашай зямлі хапае прарокаў». Паводле задумы аўтаркі, паэт праходзіць праз дзевяць навелаў-містэрый разам з персанажамі сваіх вершаў — русалкамі, вадзянікамі, лесунамі. У кожным акце свае героі, прычым зусім нечаканыя. Багдановіч сустракаецца з Моцартам і Сальверы, вулічнымі рэп-выкананцамі, рэжысёрам Пінгінам. Іншымі словамі, у бальшыні эпізодаў памяць Максіма Багдановіча ўласбліеца тымі, пра каго можна было бы сказаць — «Максім Багдановіч ёсць у іх у душы». І гэта — генеральная лінія містэрый.

Цікава, што Ларыса Сімаковіч мяркуе: падобныя пастаноўкі не могуць быць серыйнымі. То бок прапаноўвацца па некалькі прагонаў на камерцыйнай аснове спектакль не павінен. Зразумела, супрацоўнікі філармоніі, магчыма, яшчэ не хутка супакояцца, пачуўшы на «святой» класічнай сцэне жывавыя акорды і гучныя дэцыбелы In Search For і «N.R.M.» (Як заўважыў выходзячы са спектаклю вядомы мастак Але́сь Пушкін: «Можа ў лесе нешта здохла, калі Лявон Вольскі грае на сцэне філармоніі?») Але аншлагавасць прэм'еры падказвае: чаму бы не паспрабаваць, наступнік складанасці ўласбленіні задумы і арганізацыі ўсяго праекта, зрабіць паўтор? Хоць бы да 120-годдзя паэта (2011) або 100-годдзя яго «Слуцкіх ткачы» (2012), які ў «метал-рокавым» варыянце ў выкананні In Search For прагучалі ў фінале містэрый?

І на заканчэнне: «Дзень Максіма Багдановіча» адбыўся ў рамках кампаніі «Будзьма!».

ВЫСТАВА

ARS INCognITA

Сяргей ГВАЗДЗЕУ

**16 снежня ў выставачнай зале
Інстытута мастацтвазнаўства,
этнографіі і фальклору
адкрылася выставка «ARS
incognita», што складаецца
з малавядомых твораў
мастакоў Заходняй Беларусі,
прадстаўнікоў Віленскай
школы. Суквецце імёнаў
мастакоў, чые творы
прадстаўлены ў экспазіцыі,
уражвае гледачоў.**

Тут і брэнд Беларускага Адраджэння Я. Драздовіч, і патрыярх заходнебеларускага мастацтва П. Сергіевіч, і знаны жывапісец ды выдатны графік М. Сеўрук, чый унёсак у мастацтва да гэтага часу цалкам не ацэнены. Тут таксама менш бачаныя і знаныя гледачом С. Вішневскі, Зм. Крачкоўскі і зусім неспазнаныя, але ад гэтага яшчэ больш цікавыя графік В. Сідаровіч (быў знішчаны органамі НКВД у 1937 годзе ў Чэлябінску) і жывапісец П. Южык.

Больш за 100 твораў жывапісу і графікі з прыватных калекцыяў — па-сутнасці першая і досьціць удалая спроба панарамнага агляду неабжытай заходнебеларускай

спадчыны. Зразумела, што арганізаторы імкнуліся паказаць калі не ўсё, дык як мага больш. Гэта трошкі ўскладніе ўспрыманне, але і стварае дадатковую мажлівасць думнаму і ўражлівому гледачу адчуць своеасабліві і непасрэдны дыялог паміж работамі — жанравы, тэматычны, стылёвы. Выставка унікальная яшчэ і тым, што апрача алейных партрэтаў і краявідаў, кампазіцыяў, эпіодаў, малюнкаў алоўкам, узору друкаванай графікі на ёй можна пабачыць святыя святых мастака — рабочыя накіды да твораў, эскізы касцельных росписаў. Экспазіцыя шчодрая на адкрыцці, і таму, мы ўпэўнены, яна выклікае жывую і непадробную цікавасць сапраўдных аматараў мастацтва.

Падзеяй выставка «ARS incognita» станеца і для ад-

мыслоўцаў-мастацтвазнаўцаў, даследчыкаў нацыянальнай гісторыі і культуры. Бо яна яшчэ раз пацвярджае, што ў Заходній Беларусі існавала, хаця і «неаднародная», але адметная і шырокая мастацкая плынь. А яшчэ выставка правакуе шукаць, вывучаць і паказваць творы не толькі віленчукоў (Горыд, Рамановіч, Чурыла, Кучынскі, Дабржынскі, Жынгель ды інш.), але і другіх мастакоў Заходній Беларусі, якія навучаліся ў іншых школах (Паўлючук, Лазіцкі, Лаўроў, Хруцкая, Карніцкі, Рамашкевіч і інш.).

і гісторыка-культурную значнасць. Дапамагае ўсвядоміць, што мы страцілі, якія рысы адметнага нацыянальнага твару былі сцёртыя пад таталітарным скрабком. Як стала прырастасць да твару беларуса накінутая маска руска-савецкай культуры, прыўкрашаная элементамі «мясцового каларыту».

Выставка не толькі актыўнізуе да спазнання і засваення спадчыны, але і стымулюе трапляткое і ўважлівае стаўленне да мастака сённяшняга, разумення эстэтыкі яго творчасці, змушае да сур'ёзных роздумаў.

Арганізаторы гэтай падвойнай імпрэзы — творчие грамадскія аў'яднанні «Мастак», галерэя «Добрая Мыслі». На жаль, выставка працуе толькі дзесяць дзён. Спяшайцеся на ведаць.

РЭЦЕНЗІЯ

СВЯТА ПЯТРА І ПАУЛАУ

Ева ВАЙТОЎСКАЯ

Надышоў час пазвальняць усіх беларускіх літаратаў за профнепрыдатнасць. Самыя гучныя кнігі пачатку зімі выдалі палітыкі: Павел Севярынец напісаў кнігу пра любоў, Пётр Садоўскі паставіў «балет Мойшы», а спадар пасол Ізраілю Зэй Бен-Ар'е скончыў сваю місію ў Беларусі прыемнымі сюрпризамі для аматараў літаратуры.

ЖЫВАЯ МОВА ФРУКТАЎ

Чалавек, які скраў Съяну Плачу: 15 ізраільскіх апавяданьня ў перакладах Паўла Касцюковіча. — Мн.: Логівнаў, 2009.

Малады беларускі літаратар і журналіст Павал Касцюковіч — двойчы герой ізраільска-беларускай дружбы. У 2006 годзе пасольства дзяржавы Ізраіль презентавала першую кнігу яго перакладаў з іўрыту — «Кіроўца аўтобуса, які хадзеў стаць Богам», зборнік апавяданняў выбітнага ізраільскага пісьменніка Этагара Керета. І вось праз два гады — новы падарунак чытачу. 11 снежня ў ізраільскім культурным цэнтры адбылася прэзентацыя зборніка апавяданняў «Чалавек, які скраў Съяну Плачу».

«Гэта кніга зробленая з вялікай любоўю!» — цешацца яе першыя чытачы. Гэта бачна па тым, як яна ўкладзена. Нестандартны ўступы прадстаўляюць нам аўтараў дзве генерацыі — «маладзешишай» і «старэшишай», зборнік мае ажно дзве прадмовы — ад перакладчыка і ад фундатара, Зээва Бен-Ар'е. Спадар пасол, згадваючы пра тое, як габрэі фактычна з нуля адрадзіл іўрыт, з гонарами назначае, што цяпер гэта гутарковая мова з усімі магчымымі стылямі: ёй карыстаюцца і заўзятары на стадыёне, і падлёткі на дыскатэцы, і прафесары падчас лекцый. Уся гэта разнастайнасць патрабуе жывога і адпаведнага перакладу на беларускую мову. «Праўдзівы дыялог ізраільскай і беларускай культуры можа весціся адно на нацыянальных мовах — іўрыце і беларускай», — назначае дыпламат.

«Каб перакладаць, мне не трэба было корыцаць ў слоўніках, карысней было выйсці на вуліцу, паслухаць жывую размову працавачкі фруктаў з пакупніком,» — признаўся падчас прэзентацыі Павал Касцюковіч. Рабіў ён гэта, стоячы перад публікай на адной назе: у іўрыце ёсць выраз «гаварыць на адной назе», гэта значыць, сцісла і па сутнасці. У сваёй прадмове ён у некалькіх старонках спрабуе пераказаць нам гісторыю сучаснай літаратуры Ізраілю. Касцюковіч мае сваю візію кароткага апавядання — яго любімага жанру. «Сучасныя ізраільскія пісьменнікі, — тлумачыў ён, — спрабуюць завабіць чытача кідкімі інтыроўнымі назвамі, нестандартнымі пачаткам — усে,

15 ізраільскіх апавяданьня ў перакладах Паўла Касцюковіча

як у журнналісты. І разам з тым іх апавяданні — не аднадзёнкі, у іх ёсць надзвычайная глыбіня».

У прэзентацыі было адно слабое звязано. Чытальні перакладную прозу быў запрошаны прафесійны актор, малада зорка беларускай сцэны, які да жаху кепска даў сабе рады з творчым заданнем. Нават калі б да нас не даходзілі чуткі пра скандалы, якія скаланаюць Купалаўскі тэатр, ужо па адным гэтым чытанні можна было даўметацца, што на беларускіх падмостках усё кепска. Но пасля «прафесіянала» на сцэну выйшаў «аматар» — герой вечара Павал Касцюковіч — і бліскуча прачытаў тэкст ужо са зборніка апавяданняў «Душпастырская спаткані» для дачнікаў» з серыі «Кнігарня «Наша ніва». Гэтая кніга па праве лічпіца ці не найяскравейшым дэбютам у сучаснай беларускай прозе. Як і пераклады Паўла, яна паўсталі на жыццяздайным міксе беларускіх і габрэйскіх культуры і штодзённасці.

На паліцы ў рэдакцыі НЧ цяпер ёсць кніга з аўтографам: «Яшчэ адзін пераклад ізраільскай літаратуры на беларускую мову. Ужо не дзівота, а добрая традыцыя. Развітальны падарунак Зээва Бен-Ар'е на пасадзе пасла Ізраілю ў Беларусі». «Дзякую ўсім, з кім я пазнаёміўся цягам гэтых год працы. Нават калі гэта знаёмства адбылося завочна — праз кнігі, творчыя сустэречы, спектаклі... Гэта вельмі важна для мяне», — такімі словамі спадар пасол развітваўся з беларускай творчай інтэлігенцыяй.

У ПОШУКАХ ШЫБАЛЕТУ

Пётр Садоўскі. Мой шыбалет. Аўтабіографічны арабескі. (Бібліятэка Свабоды. XXI стагодзьдзе). — Радыё Свабодная Еўропа / Радыё Свабода, 2008.

можна зразумець, да якой этнічнай групы належыць наосьбіт мовы. Лінгвіст і дыпламат Пётра Садоўскі ў інтэрв'ю Радыё «Свабода» тлумачыць: «Я шукаю беларускі шыбалет, што ёсць мы сярод усяго чалавецтва».

Гэта першая кніга Садоўскага. Кніга-бальзам на раны старшаму пакаленню і наука маладзейшаму. Бо, пагадзіцесь, рэдка ў адной асобе сыходзіца чалавек, які жыве насычаным жыццём і чалавек, здольны ўсё гэта захапляльна апісаць. «Мой шыбалет» — мемуары, памножаныя на эсэстыку.

І яшчэ адзін ключ прыадчыніе сакрэці цікавасці інтэлігентнага чытача да гэтай кнігі. Пётра Садоўскі — увасабленне таго самага філосафа на троне, аб якім марышь адукаваны грамадзянін і які, па многіх сацыякультурных прычынах, немагчымы ў нашай краіне. Пачатак 1990-х — той час, калі Беларусі прыпала некалькі год улады інтэлектуалаў, пра што цяпер многія згадваюць з настальгіяй. Калі б... Калі б... Садоўскі — прадстаўнік тых элітаў, дэпутат Вярховага Савету 12-га склікання. Сучаснай дэмакратычнай моладзю той час успрымаецца як перыяд герояў з кнігі «Міфы і легенды старожытнай Грэцыі». Неаднайчы чутая показка пра Садоўскага: першы пасол незалежнай Беларусі ў Німеччыне, ён выйграў конкурс сярод дыпламатаў, называўшы максімальну колькасць нямецкіх прыказак і прымавак. Дальбог, гэты чалавек здзейсніў бы яшчэ 11 подзвігаў, калі б... Калі б...

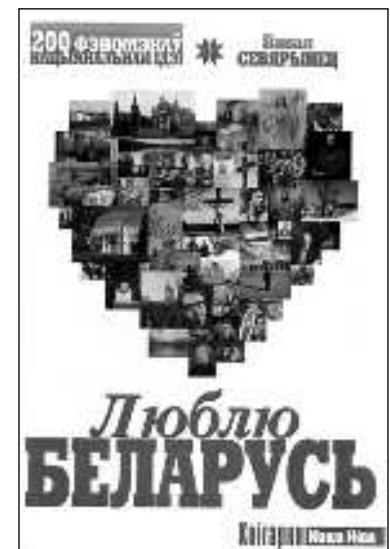
І разам з тым кніга «Мой шыбалет» — інтымна-шчымлівая. Гэта «споведзь» аўтара, яго «распрянанне перад чытачом». Нядзізіва, што падчас прэзентацыі кнігі сядзіба БНФ была перапоўненая.

ДЗВЕСЦЕ ЛЮБОВЯЎ СЕВЯРЫНЦА

Павал Севярынец. Люблю Беларусь: 200 феноменай нацыянальнай ідэі. — Вільня: Інстытут беларусістыкі, 2008 (Кнігарня «Наша Ніва»).

Калі ў вас яшчэ няма дзетак, іх варта завесці хаця б для таго, каб было каму чытальні перад сном новую, шостую (!) кнігу Паўла Севярынца. Цяжка вызначыць жанр гэтай 600-старонкавай масіўнай працы, пакуль не скажаш сабе: падручнік. У далёкім дзяцінстве ў мяне была выдадзеная на кепскай паперы брашура «100 пытанняў і адказаў па Гісторыі Беларусі». Яна несла не так шмат інфармацыі, але затое моцна, у адзін прысест, перапраўляла свядомасць. Так я і даведалася, хто ваншы, а хто — нашы. Прыкладна для гэткіх жа мэтай можа служыць грунтоўная праца свежага светача кансерватыўнай беларускай думкі, прэзентаваная 12 снежня на сядзібе Беларускага ПЭН-цэнтра.

«Люблю Беларусь» — вельмі прыгожая кніга, і справа не толькі ў дызайне. Ствараючы

фенаменалогію Беларускай Ідэі, Севярынец часта грашыць як супраць гістарычнай праўды, так і супраць звычайнай логікі. Але ў гэтых паграшнасцях і палягае прыгажосць. Бо гісторыя чалавецтва — гэта не тое, што было насамрэч, а тое, як гэта канцептуалізувалі пазнейшыя эпохі. Першое месца ў майі сэрцы — Паўлава спроба канцептуалізаціі пергідролі: «Сённяшнія беларусачкі фарбуюцца пасвятлі, дзеля таго, каб вярнуцца да першапачатковага — белага-белага вобразу».

Калі ж адкінуць усе ідэалагічныя штучкі, «аўтарская энцыклапедыя» Паўла Севярынца чытаецца нагбом, як байранічна пазема. Дарэчы, у кнізе фігуруе нават самы сапраўдны верш аўтарства Паўла Севяринца! Кніга сатканая з пастулатаў, лозунгаў, а то і наўпраст — рэкламных слоўганаў беларускай ідэі, некаторыя з якіх паводле сваёй пастычнасці нагадаюць мадэрністичны жанр монавершу-грэгеры: «Беларускі рушнік — маленькі бел-чорвона-белы сцяг»; «Камароўскі кірмаш — чэрвя Мінску». Зараз пас-прабуюць сфармуляваць у гэтym стылі... Вось! Павал Севяринец — беларускі Леанід Парфёнаў.

Севяринец празмерна сакралізуе Беларусь. Чаго толькі вартыя пасажы «Галоўная беларуская асока — Ісус Хрыстос» ці «Храм — эпіцэнтр беларускай нацыянальнай ідэі», «Беларусь — гэта духовая рэальнасць» і многія-многі іншыя. Тым самым ён становіцца на хісткі масток месіянства, пад знакам якога адраджалася ў XIX — пачатку XX стагодзія польская дзяржава-насці. Хісткі, бо атаясамленне роднай краіны з целам укрыжаванага Ісуса як спраба абуджэння нацыянальнай свядомасці — прыём састарэлы на цэлае стагодзізе. Зрэшты, мы не маєм нічога супраць — калі Паўлу толькі прылемней. Усё, што ён робіць і піша, апраўдае адна важная реч: ён і сапраўды любіць Беларусь. І ці не ўпершыню ў беларускай літаратуры ў яго працы яна ўцелаўляеца не ў вобраз жанчыны-маці, а ў вобраз дзячыны-нявесты, па ўзнёсласці і недасяжнасці блізкай да Петрапавай Лауры і Данілавай Беатрычэ. І крыху сумна робіцца ад таго, што, наступак слынна-му паролю Кацустя Каліноўскага, але проста як у італьянцаў з іх музамі, у Беларусі з Севяринцам не ўзаемна.

На паліцы ў рэдакцыі «НЧ» цяпер ёсць кніга «Люблю Беларусь» з аўтографам аўтара, да якога прыпісаны: «Яна 3:16». Нам удалося дэшыфраваць пасланне: «Бог так палюбіў свет, што аддаў Сына Свайго Адзінароднага, каб кожны, хто верыць у Яго, не загінуў, а меў жыццё вечнае».

КУЛЬТУРА

АФІША

ПРЫСВЯЧЭННЕ ВЕЧНАМУ ВАНДРОЎНІКУ

10 снежня з нагоды 120 гадовага юбілею Язэпа Драздовіча
у Палацы мастацтва адкрылася выставка «Вечны
вандроўнік» у гонар славутага беларускага паэта,
фальклорыста і мастака.

Па словах прафесара Арсения Ліса, назва яго кнігі пра Язэпа Драздовіча, якая літыцца найбольш падрабязней і адной з першых манаграфій пра мастака — «Вечны вандроўнік», — зрабілася другім імем выдатнага творцы.

«Першасным у таленце Драздовіча з'яўляецца элемент універсальнасці. Ён і мастак, і графік, і скульптар, і літаратор, і навуковец. Прыхым якраз свае касмічныя даследаванні, як і белетрыстыку, Драздовіч лічыў вельмі сур'ёзнымі. З самага пачатку ён быў свядомым рэалізатарам беларускай ідэі: варта прыгадаць яго ранніе супрацоўніцтва з «Нашай нівой» і выкананы ім па заказе Янкі Купалы малюнак для вокладкі кнігі вершоў Канстанціна Буйло «Курганная цветка». А Вацлаў Ластоўскі папрасіў яго аформіць першае выданне беларускага календара-кнігі. Служэнне беларускасці Драздовіч пранёс праз усё жыццё і амаль беспасрэдна перадаў гэтую паходню новай генерацыі адраджэнцу, такіх, як Кулік, Купава, Марачкін, Шатэрнік і многія іншыя» — зазначыў прафесар Ліс.

Арганізатарамі выставы выступіла творчая суполка «Пагоня» Беларускага саюзу мастакоў у межах кампаніі «Будзьма».

ПАМЯЦІ ДУНІНА-МАРЦІНКЕВІЧА

Таксама 10 снежня ў суседнім зале Палаца мастацтва
адчынілася экспазіцыя ў гонар 200-годдзя з дня
нараджэння Вінцэнта Якуба Дуніна-Марцінкевіча.

Выставка пачалася з музыки: трюо «Вытокі» выканала кампазіцыі, якія зазвычай гучалі ў салонах беларускай шляхты ў XIX стагоддзі. Спявав Віктар Скарабагатаў. Малады фагатыст ансамбля «Класік-авангард», але ўжо вядомы музыказнаўца Аляксей Фралоў распавёў, як з праграмы «Адраджэнне беларускай капэлы» пачыналася вяртанне слухачам тых музычных твораў, без якіх зараз цяжка ўяўіць сучасную беларускую і єўрапейскую сцену — сачынення Манюшкі, Міхала Клеафаса Агінскага і іншых вядомых кампазітараў.

Адзін з кірунікоў беларускага саюза мастакоў, графік Рыгор Сітніца, звяртаючыся да гасцей прэзентацыі, падкрэсліў значнасць асобы Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча як пачынальніка беларускай літаратуры і свецкай культуры.

«ДЭБЮТ-2008»

А верхні паверх Палаца мастацтва заняла экспазіцыя пад
назвай «Дэбют-2008», падрыхтаваная мастацтвазнаўцам і
кураторам імпрэзы Ларысай Фінкельштэйн.

У ёй прадстаўлены лепшыя працы 73 мастакоў, у тым ліку выпускнікоў вышэйшых мастацкіх навучальных установ краіны, якія нядайна былі прынятыя ў моладэзвую сектыю БСМ. На выставе дэманструюцца творы жывапісу, графікі, скульптуры і дэкаратыўна-жывапіснага мастацтва. Як заўважыў на адкрыцці намеснік старшыні БСМ па выставачнай дзейнасці Сяргей Ціміхаў, экспануемыя работы вызначаюцца ўласцівым для маладога пакалення імкненнем да творчага пошуку, але адначасова прадстаўнічы рэпрэзентуюць стылёвую разнастайнасць і сучасны стан беларускай мастацкай культуры.

Мінская фірма «Палітра» выставіла на адкрыцці стэнды фарбаў і мастацкіх прылад, а таксама два палотны. Мастакі-ўдзельнікі вернісажу пакінулі на іх свае мазкі, а калекцыўныя работы, якія атрымаліся ў выніку такога акту сутворчасці, будуть перададзены ў падарунак адной з мінскіх дзіцячых клінік.

Усе выставы працуць з 10 па 21 снежня ўключна.

Падрыхтаваў Аляксей Хадыка

МУЗЫКА

СУМНАЯ ГІСТОРЫЯ НЯСВІЖА Ў ПАРТРЭТАХ

Аляксей ХАДЫКА

8 снежня ў Нацыянальным
мастакткімузеі пад
акампанемент ансамбля
«Харошкі» і ў суправаджэнні
тэатралізаванага шоу
рыцарскага клуба «Мінская
харугва» адбылося адкрыццё
экспазіцыі гістарычнага
партрэта Беларусі XVI-XIX
стагоддзяў.

На агляд публікі прыпанаўана 47 твораў са сталай калекцыі, прыхым 23 экспанаты вельмі рэдка пакідалі фондаховішчы. Выдатная якасць гэтых твораў цалкам суадносіцца з ёўрапейскім узроўнем адкрытай пару год таму новай часткі Нацыянальнага мастацкага музея. Прадстаўнікі ўладальнікаў Нясвіжскага замка, з якога паходзяць партрэты, буйнейшага беларускага магнацкага роду Радзівілаў, стагоддзямі запрышалі да сябе лепшыя мастакоў і збіраюць шэдэўры сусветнай мастацкай культуры. На палотнах партрэты — Лізаветы Сіоарт пэндзля Маркуса Герарта, дачкі караля Англіі Якуба I Сіоарта (дар віленскому кашталянню Янушу Радзівілу), Марыі Казіміры Сабескай, жонкі Яна III Сабескага, самога Януша Радзівіла работы Барталамея Стробеля і многіх іншых гістарычных асоб.

Выступаючы на адкрыцці выставы, старшыня Нацыянальнай камісіі Беларусі па справах ЮНЕСКА Уладзімір Шчасны сказаў, што экспазіцыя гістарычнага партрэта магла бы стаць сапраўдным упрыгожэннем адноўленага замка ў Нясвіжы. І дадаў, што ў замку з цягам часу будзе размешчаны рэканструяваны фамільны архіў Радзівілаў — 138 тысяч копій дакументаў, раскіданых зараз па фондаховішчах розных краін. А таксама 48 лічбавых каліровых копій, нанесеных на палатно, зробленых з сімейных партрэтаў нясвіжскіх магнатаў, арыгіналы якіх захоўваюцца ў музеях Польшчы.

Але, на жаль, не ўсё так аптымістычна ў справе музеефікацыі аднаго з найпрывілеяваных замкаў Беларусі. Мы ўжо пісалі пра варварскі ўзровень рэстаўрацыі, якую ажыццяўляюць беларускія спецыялісты на чале з С. Друшчыцам. На галоўнай вежы замка пасля пажару падчас рэстаўрацыі (!) змешчана адвольнае, абсалютна выпадковай формы вельмі цяжкае навершша, якое руйнуе будынак сваім цяжарам. Збіваючы гістарычную тынкоўку, якая добра трымалася, і замяняючы яе на новую, рэстаўратары ўхітрыліся давесці сцены да аварыйнага стану. У выніку давя-

— Расіяй у XVIII-XX стагоддзях, палякамі і немцамі ў XX стагоддзі. Перамяшчаліся яны паводле несправядлівага Рыжскага міру 1921 года паміж СССР і Польшчай, і шмат якіх іншых дамоўленасцяў.

Адзін з самых вядомых беларускіх гісторыкаў культуры Адам Мальдзіс, калі выступаў 8 снежня на адкрыцці экспазіцыі партрэтаў у мастакткімузеі, сказаў: «Пажар у Нясвіжскім замку і разбурэнне адной з яго галерай рэстаўратарамі ператварыў гістарычны замак у хутар». З навукоўцам можна пагадзіцца — у Нясвіжы павінна працаўцаць не правінцыйная, а «еўрапейская каманда», якая ведае мовы, дакументы, гісторыю культуры і найноўшыя тэхнолагіі ў галіне аховы і рэстаўрацыі помнікаў. А Савету Міністраў, які калісьці ў 1950 годзе падараваў мастацкія творы з інтэр'era замка ў суседнюю краіну, варта было б на сваім узроўні паклапаціца пра іх вяртанне, не спіхваючы справу на ўзровень беларуска-польскай камісіі і тым больш самога музея. Музей — толькі адна з інстытуцый дзяржавы, вельмі важная, але не такая прадстаўнічая, як урад. Можа, хоць партрэты ў інтэр'ерах замка будуць арыгіналамі, а не муляжамі?

Пакуль ж беларускія чыноўнікі ад культуры дзеяйнічаюць, як ім прасцей: польскі бок задаволены, бо непраудзіві набытыя культурныя каштоўнасці застаюцца ўзбагачаць менавіта іх краіну. Нібыта вытрыманы і правілы прыстойнасці: хоць копіі, але нешта вяртаеца на радзіму. Народ, маўляў, не разбрэцца, што атрымаў махлярскую «ляльку». А чыноўнікам — імагчымасць паглядзець арыгіналы твораў у Варшаве (небарое) і камандзіроўкі з добрымі кішэннымі грашымі, і прыёмы, камплементы, фуршэты і прагулкі ў Лазенках ад польскіх сяброў. Спецыялісты ў такіх камісіях па абліені і рэстаўрацыі важных культурных аб'ектаў у сучаснай беларускай дзяржаве працуяць вельмі рэдка. Навошта спецъялісты?